

Suomi kääntää – 100 vuotta käännettyä suomea -luentosarja

SKTL järjestää Suomen juhlavuoden kunniaksi luentosarjan yhdessä kääntämistä ja tulkkausta opettavien yliopistojen ja Diak-ammattikorkeakoulun sekä muiden alalla lähellä olevien tahojen kanssa. Luentosarja käsittelee kääntämisen ja tulkkauksen yhteiskunnallista vaikutusta Suomen historian eri vaiheissa. Luentoja on kaikkiaan yhdeksän: keväällä järjestettiin viisi jaksosylläjä, ja nyt on neljä luentoa, yksi luento jokaisena yliopiston toimintakuukautena. Luennot järjestetään vuorotellen eri yliopistoilla, mutta niitä kaikkia voi seurata etäyhteyden kautta, ja luennot tallennetaan myös SKTL:n Vimeo-tilille, josta ne ovat vapaasti katsottavissa jälkikäteen.

SYYSKAUDEN ALUSTAVA OHJELMA:

Syyskuun luento:

12.9.2017 klo 16–18

Turun yliopisto

Tieto virtaa – tietokirjallisuuden kääntäminen osana suomalaista sivistystä

Lokakuun luento:

24.10.2017 klo 16–18

Tampereen yliopisto

Tampere kääntää – kuvia hallinnon ja audiovisuaalisen viestinnän kentältä

Marraskuun luento:

14.11.2017 klo 16–18

Helsingin yliopisto

Kun kone kääntää – konekääntämisen ja käännösteknologian ilmiöitä ja näkymiä

Joulukuun luento:

12.12.2017 klo 16–18

Helsingin yliopisto

Kääntäminen ja musiikki

Lisätietoja tulossa toukokuun 2017 aikana.

Seuraaluentosarja sosiaalisessa mediassa aihehahvunneilla #Suomikääntää ja #Finlandöversätter.

Suomi kääntää

Suomi
Finland
100

100 vuotta käännettyä suomea

Kääntäjä

ÖVERSÄTTAREN

KäTu Vaasassa

Mikael Agricola ja J. A. Hollo
-palkinnot jaettu

Oikeustulkin
erikoisammattitutkinto

Tunnustusta tekijöille Heikki Karjalainen

Mikael Agricola – ja J. A. Hollon palkinnot on jälleen jaettu, Agricola jo 60:nne ja Hollokin 27. kerran. Palkinnon saajina olivat tällä kertaa **Tuomas Kauko** ja **Jaana Iso-Markku**. Onnittelut vielä kerran voittajille! (Palkinnot, perusteet ja voittajien haastattelut löytyvät tästä lehdestä.) Vaikka Agricola onkin ylivoimaisesti vanhin SKTL:n jakama palkinto, se ei suinkaan ole ainoa, vaan palkintojen kirjo kuvastaa liiton jakautumista eri jaostoihin: Asiatekstinkääntäjillä on Kääntäjän kukkanen, AV-kääntäjillä Repla, tulkeilla **Uljas Attila** sekä opettajilla ja tutkijoilla liiton nuorin palkinto, Tiedon helmi. Kaikkia ei kuitenkaan jaeta joka vuosi, ja Agricola ja Hollo ovat pysyneet liiton tärkeimpinä ja arvostetuimpina palkintoina.

Palkinnot ovat ammatinharjoittajille perinteinen tapa osoittaa tunnusta oman alansa taitajille ja samalla muistuttaa muuta maailmaa olemassaolostaan. Agricolalla ja Hollolla on myös merkitystä kirjallisuuspalkintoina; palkinnot jaetaan paitsi suomennoksen, myös kirjallisten ansioitten perusteella, ja siten ne ovatkin kunnianosoitus myös kustantajalle hyvästä kustannuspäätöksestä. Sitä soisikin, että kustantajat ottaisivat onkeensa mahdollisuudesta kohottaa omaa häntäänsä. Näinä huomiotalouden aikana voisi kuvitella, että palkintoja kannattaa hehkuttaa kirjan meriitteinä.

Tosiasia kuitenkin on, että tässä kirjallisuuspalkintojen luvatussa maassa Agricola ja Hollo eivät ole aina saaneet niin paljon julkisuutta kuin olisi voinut toivoa, toki yleensä ainakin STT:n uutissähkeen verran. Palkintojen näkyvyyttä on yritetty parantaa julistamalla palkintoehdokkaat etukäteen, mutta tulokset eivät aina ole vakuuttaneet. Toisaalta jo ehdokkuus on tunnustus hyvälle kääntäjälle ja käännökselle sekä muistus siitä, että palkittujen lisäksi meillä julkaistaan paljon muutaakin hyvää kirjallisuutta.

Aina voi tietysti kysyä, mihin näitä kaikkia palkintoja tarvitaan, jos isoimpienkin palkintojen on niin vaikea ylittää julkisuuskynnystä, mutta vastaus siihen on tuo jo ylempänä mainittu: hyvä tekijä ansaitsee aina tunnustuksen tekemästään työstä.

Kirjoittaja on Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton puheenjohtaja.

Erkännande för upphovsmän Heikki Karjalainen

Mikael Agricola-priset och J. A. Hollos pris har åter delats ut, Agricola redan för 60:e gången och Hollo för den 27:e. Pristagare i år är **Tuomas Kauko** och **Jaana Iso-Markku**. Grattis ännu en gång till vinnarna! (Prisen, motiveringarna och intervjuer med vinnarna finns på annan plats i denna tidning.) Även om Agricola är det överlägset äldsta priset FÖTF delar ut är det ingalunda det enda, utan prisens mångfald

avspeglar förbundets olika sektioner: facktextöversättarna har Översättarens ros, AV-översättarna har Repla, tolkarna **Uljas Attila**-priset och lärarna och forskarna förbundets yngsta pris, Kunskapens pärla. Alla delas däremot inte ut varje år, och Agricola och Hollo är fortsättningsvis förbundets viktigaste och mest prestigefyllda pris.

Pris är för yrkesutövare ett traditionellt sätt att visa erkännande för yrkesskicklighet på det egna området, och samtidigt påminna den övriga världen om den egna existensen. Agricola och Hollo är också betydelsefulla som litteraturpris: utom för översättningen delas prisen också ut på basis av litterära meriter, och därmed är de också ett erkännande till förlaget för ett bra förlagsbeslut. Man kunde önska att förlagen här skulle ta vara på chansen att höja sin svansförling. I dessa tider då marknaden styrs av vem som får mest uppmärksamhet kunde man tänka sig att det lönar sig att lyfta fram pris som meriter hos en bok.

Det är emellertid ett faktum att Agricola och Hollo inte alltid har fått så mycket publicitet man kunde önska i detta litteraturprisens förlovade land, visserligen nog oftast en notis från FNB. Försök har gjorts att göra prisen mer synliga genom att publicera priskandidaterna på förhand, men resultatet har inte alltid varit övertygande. Å andra sidan är redan kandidaturen ett erkännande för en bra översättare och en bra översättning, samt en påminnelse om att det utöver de prisbelönda verken publiceras en hel del annan bra litteratur.

Alltid kan man givetvis fråga sig vad alla dessa pris ska vara bra för, om det till och med för de största prisen är svårt att nå över nyhetströskeln, men svaret på den frågan är det samma som nämndes ovan: en skicklig upphovsman förtjänar alltid erkännande för sitt arbete.

Skribenten är ordförande för Finlands översättar- och tolkförbund.
Översättning: Mats Forsskähl

ISSN 0356-4649

Julkaisija:
Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto –
Finlandsöversättar- och tolkförbund

Päätoimittaja:
Heikki Karjalainen
heikki.karjalainen@sktl.fi

Toimitussihteeri:
Maarit Laitinen
maarit.laitinen@sktl.fi

Taitto:
PPD Studio

Ulkoasu:
More Business Services Oy,
www.morebiz24.com

Painopaikka:
Painotalo Plus Digital, Lahti

Painos: 2 700 kpl
Ilmestyy 4 kertaa vuodessa.

Toimituskunta:
Kristiina Antinjuuri, Juha Eskelinen, Jenni
Kavén, Roosa Pohjalainen, Marta Ponto,
Annica Törmä ja Mili Viita.

Ilmoitushinnat: www.sktl.fi

Tilaushinta 2017
Muille kuin SKTL:n jäsenille:
55 euroa (kotimaa), 65 euroa (ulkomaat)

Kannen kuva:
Maarit Koponen (vas.), Kristiina Taivalkoski-Shilov
sekä Liisa Tiittula (oik.) kuvattuna KÄTu 2017-symposiumissa Vaasassa, käsissä äänvastailmestyneen
teoksensa Communities in Translation and Interpreting lämpimäiskappaleet. © Maarit Laitinen

Kirjoittajan omalla nimellä julkaistuista
kirjoituksista vastaa kirjoittaja.

Ilmoitusten sisällöstä vastaa ilmoittaja.
Kuvat © SKTL, jos ei toisin mainittu.

Jäsen: SKTL:n mentoriohjelmaan etsitään vapaaehtoisia

SKTLetsiikokeneitaliitonjäseniämentoreiksiuusillejäsenille, jotka ovat vastaaloittamassakääntäjätaitulkinuraansa. Mentoroinnintarkoituk-sena on auttaa uutta jäsentä ammattiin liittyvissä kysymyksissä.

Jos olet kiinnostunut mentorintehävästä jahaluatlisätietojaohjelmasta, otathan yhteyttä liiton toimistoon sktl@sktl.fi.

© Pixabay

Tässä numerossa mm.:

- 6 Moninaisuuden voimaa Vaasan KäTussa
- 8 Agricola-voittaja Tuomas Kauko
- 9 Hollo-voittaja Jaana Iso-Markku
- 13 Tiedon tuoja Nathasha Vilokinen
- 15 Oikeustulkin erikoisammattitutkinto
- 16 Vastine: Koulutus uudistus Helsingin yliopistossa – mitä tapahtuu kääntäjien ja tulkkien koulutukselle?
- 18. Katsaus kaunokirjallisuuden koneavusteisen kääntämisen tutkimukseen
- 19 Ny Slaf
- 21 Suomentajat ja tanskantajat koolla Kööpenhaminassa
- 24 11 kysymystä: Mili Viita
- 25 Kääntäjien yhteinen työhuone
- 27 Käännöspaja avaa silmät suomen kielen ominaispiirteille
- 29 Puheesta tekstiksi: Kattava yleisteos kielensisäisestä kääntämisestä ja tulkkauksesta

Suomenkääntäjien ja tulkkien liitto (SKTL) on vuonna 1955 perustettu kääntäjien ja tulkkien ammattienetujärjestö. Liiton tavoitteena on mm. edistää laatua ja ammattimaisuutta kääntämisen ja tulkkauksen alalla. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto
www.sktl.fi

Muista päivittää yhteystietosi!

Jäsen, tarkista, että tietosi ovat ajantasalla kääntäjä- ja tulkkihakupalvelussa: <https://www.sktl.fi/hakupalvelu/>

Yhteystietojen lisäksi myös matkieliiparit ja erikoisalatkannattaapitää ajantasalla, sillä hausta etsitään päivittäin kääntäjiä ja tulkkeja.

Osoitetietojasipäaset päivittämään jäsen-sivuilla. Lähetäthän kielipari- ja erikois-alapäivityksesi liiton toimistolle sähköpostitse: jasenasiat@sktl.fi, kiitos!

On aika tarkistaa tulotaso

SKTL:n jaostot ovat teettäneet tulo-tasokartoituksia aika ajoin. Parhaiten jäsentensä palkkioita ja tulon muodostus-taon seurannut kirjallisuuden kääntäjien jaosto, joka laatii tilastot vuosittain. Muiden jaostojen kartoituksista on kuitenkin aikaa jo vuosia. Palkkioiden tasosta tarvitaan tietoa. Liiton on myös hyvä päivittää yleiskuvajäsenistöstään.

Hallitus päätti huhtikuunkokouksessaan teettää koko jäsenistön kattavan kyselyn, jossa kartoitetaan, kuinka suuri osa jäsenistöstä tekee työtä yrittäjänä, kuinka moni palkansaajana tai verokortillisenä freelancerina, millainen tulotaso SKTL:n edustamilla kääntäjillä ja tulkeilla on ja millaisista palkkioista se muodostuu.

Kartoitus tilataan Wicon Oy:n Satu Wivolilta, joka on tehnyt liitolle kaksi perusteellista kartoitusta.

Kysely julkaistaan touko-kesäkuun vaihteessa, ja siihen voi vastata nimettömänä. Tulokset julkaistaan heti alkusyksystä. Jokainen vastaus on tärkeä ja auttaa liittoa suunnittelemaan toimintaansa paremmin jäsenten tarpeita vastaavaksi.

Kirjallisuuden kääntäjien jaoston uuden puheenjohtajan esittely

Jaostonpuheenjohtajaksi Oona Timosentilalle on 1.4. siirtynyt Kaisa Kattelus.

Kirjallisuuden kääntäjien puheenjohtajan tavoittaa edelleen sähköpostiosoitteesta kirjallisuudenkaantajat@sktl.fi.

Olen ollut päätoiminen kirjallisuuden suomentaja vuodesta 1997, vietänsiis tänä vuonna ”20-vuotistaiteilijajuhlaa”. Kahdenkymmenen vuodenaikana olen suomentanut englannista noin yhdeksänkymmentä kirjaa, joskus vakirjoja ei lasketakaan. Ensimmäiset suomennokseni olivat Neiti Etsiviä, ja niiden jälkeenkin valtaosa suomenoksistani on ollut lasten- ja nuorten kirjoja. Rakkaimpia kirjailijoitani ovat *Kate Atkinson*, *David Almond* ja *Geraldine McCaughrean*.

Asun Helsingin keskustassa, jaminulla on 8-, 13- ja 18-vuotiaat lapset. Perhe, ystävät, kirjat ja elokuvat ovat parasta elämässä.

Välillä tuntuu, että käännöskirjallisuudesta puhutaan vain laskevien myyntilukujen valossa. Meidän (kin) tehtävämme on muistaa ja muistuttaa, että se on ikkuna maailmaan ja välttämätön osa suomalaista kirjallisuutta.

SUOMEN KÄÄNTÄJIEN JA TULKKIEN LIITON VUODEN 2017 JÄSENMAKSUT LASKUTETTU

Jäsenmaksulasku on lähetetty sinulle sähköpostitse liiton jäsenrekisteriin ilmoittamaasi sähköpostiosoitteeseen. Mikäli olet valinnut laskutustavaksi paperisen laskun, lasku on tullut sinulle postitse. Jos olet ottanut käyttöön e-laskun, olet saanut laskun e-laskuna suoraan verkkopankkiisi.

Jäsenmaksulaskuun pyydetään maksamaan vuoden 2017 jäsenmaksu. Jos maksat laskuun yhdessä erässä, pyydämme maksamaan laskuun mainitun summankokonaisuudessaan viitenumeroa käyttäen. Jäsenmaksun voit kuitenkin edelleen maksaa kahdessa erässä ilman erillistä ilmoitusta liitolle. Tällöinkin pyydämme käyttämään laskun mainittua henkilökohtaista viitenumeroasi.

Pyydämme ystävällisesti maksamaan laskun ajallaan, kiitos. Mikäli et ole saanut laskua, otathan yhteyttä liiton toimistoon: jasenasiat@sktl.fi. Sähköpostilaskun saajasi suosittelemme myös tarkistamaan roskapostit – laskuun saattanut puikahtaa roskapostikansioosi!

Mikäli sinulle on myönnetty jäsenmaksuvapautus tai olet liiton kunniajäsen, et ole saanut jäsenmaksulaskua, eikä jäsenmaksua tarvitse tällöin maksaa.

Lisätietoa jäsenmaksusta: <http://www.sktl.fi/jasenyys/jasenmaksu/>

Kiitos, että olet liittomme jäsen!

Uljas Attila -palkinto Erja Tenhonen-Lightfootille

Uljas Attila -palkinto myönnetään joka toinen vuosi henkilölle tai yhteisölle, joka on edistänyt tulkkaustaita tulkkien asemaa yhteiskunnassa. Palkinnon on perustanut Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto vuonna 2001. Vuonna 2017 palkinto jaetaan yhden kerran.

Tänä vuonna palkintolautakunta puheenjohtajanaan Liisa Laakso-Tammisto valitsi jaostolle tulleet ehdotusten joukosta voittajaksi FL Erja Tenhonen-Lightfootin.

Palkinto perusteissa korostuu Erjan merkittävä panos Suomentulkkaus koulutukseen, hänen innostavasekä innostunut toteensa yliopisto-opetukseen ja väsymätön paneutumisensa alankoulutuksen kehittämiseen.

Erja kiittää kaikkia saamastaan palkinnosta: Palkinnon saaminen on huomattava kunnianosoitus eiväin minulle itselleni vaan kaikille sidosryhmillemme, mistä olen iloinen, onnellinen ja nöyrän kiitollinen. Meidän tulkki tulisi pitää paljon melua ammattistamme, sillä selisäisi ammattimetunnettuutta, mikä helpotaisi tulkkausta ja kohottaisi sen laatua kauttalinjan

Kuva: Erja Tenhonen-Lightfootin oma arkisto.

vaikka vain välillisestikin. Uljas Attila teki palkinnon kauttapalveluksen koko ammattikunnallemme, eikä se suinkaan ollut hänen ainoa ansionsa tulkkausrintamalla.

Palkinto jaetaan Erja Tenhonen-Lightfootille SKTL:n tulkki jaoston kesäjuhlassa 26.5.

© Pixabay

Kansainvälinen kääntäjien päivä 2017

Perjantaina 29.9.2017
Tampereen yliopistolla

Lue ohjelmasta osoitteessa
www.kaantajienpaiva.com.

© Pixabay

Kääntäjä+

Uusikäännös alan verkkojulkaisu – ajankohtaista luettavaa myös Kääntäjä – Översättaren-lehden ilmestymisen välillä.

www.sktl.fi

Moninaisuuden voimaa Vaasan KäTussa

KäTu-symposiumissaavustajainatoimeita Vaasanyliopiston opiskelijoita.

Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposium järjestettiin viidennentoista kerran 21.–22.4.2017. Symposiumin isäntäyliopistona oli Vaasan yliopisto jo kolmatta kertaa. Symposiumin teema, Moninaisuuden voima, houkutteli paikalle lähes 90 osallistujaa. Esitelmiä, joissa moninaisuuden voima -teemaa lähestyttiin monista eri näkökulmista, kuultiin kolmisenkymmentä – sekä suomeksi että englanniksi. – joissa moninaisuuden voima -teemaa lähestyttiin monista eri näkökulmista.

Symposiumin pääpuhujina olivat audiovisuaalisen kääntämisen huippuasiantuntija, professori **Jorge Díaz-Cintas** (University College London) ja yliopistonlehtori, FT **Kristiina Abdallah** (Vaasan yliopisto), joka on tutkimuksessaan keskittynyt muun muassa laatu-kysymyksiin sekä tuotantoverkostoihin käännoäsalalla. Díaz-Cintas keskittyi esitelmässään *Power Dynamics in Subtitling* tekstittämiseen, ja Abdallah käsitteli ajankoh-
taisia laatu-kysymyksiä esitelmässään *Kokonaisvaltainen laatu: mitä, miksi, miten?*

Molemmat symposiumipäivät olivat täynnä monen-
laista nähtävää ja kuultavaa. Plenaaripuheenvuorojen

Professori Jorge Díaz-Cintas.

ja perinteisten sektioesitelmien lisäksi ohjelmassa oli myös kolme työpajaa. Sektioiden teemoina olivat muun muassa tulkkaus, kirjallisuuden kääntäminen, av-kään-
täminen, kääntäminen ja tulkkaus valtionhallinnossa ja

SKTL:nopettajienjatutkijoidenjaostonpuheenjohtajaRitvaHartama-Heinonen (vas.) sekä liiton varapuheenjohtaja Sirpa Alkunen.

Symposiuminpaikallisjärjestäjiä.Kuvassavasemmaltaoikealle:SiruLamminpää, Anu Heino sekä toimikunnan puheenjohtaja Nestori Siponkoski.

politiikassa sekä kääntäjänkoulutus. Työpajoissa perehdyttiin kääntämisen ja tulkkauksen opettajien voimaantumiseen, joukkoälyn ja vertaistuen voimaan hankalan asiakkaan kohtaamisessa sekä ammattimaisen ja ei-ammattimaisen kääntämisen suhteeseen kansainvälisen paneelin voimin.

Symposiumissa jaettiin myös SKTL:n opettajien ja tutkijoiden jaoston oma Tiedon helmi -palkinto, ja tänä vuonna tunnustus annettiin tutkimusansioista. Palkinnon sai professori Liisa Tiittula uranmittaisesta sitoutumisesta tutkimukseen, josta pääosa liittyy käännöstutkimukseen.

KäTu-symposiumi järjestettiin tänä vuonna viimeistä kertaa Vaasan yliopistossa, sillä Vaasan yliopiston kielten tutkimus ja tutkintoon johtava koulutus siirtyvät 1.8.2017 Jyväskylän yliopistoon. Vaasan yliopistolla on KäTun historian kannalta merkittävä rooli, sillä symposiumisarja sai alkusysäyksen Vaasassa vuonna 2002 järjestetystä Käännöstutkimus 2000-luvulle -seminaarista. Ensimmäinen varsinainen KäTu-symposiumi järjestettiin jo seuraavana vuonna Turussa.

Vuoden 2017 Tiedon helmi -palkinto professori Liisa Tiittulalle

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton opettajien ja tutkijoiden jaosto on antanut tämän vuoden Tiedon helmi -palkinnon professori Liisa Tiittulalle. Hänet palkittiin uranmittaisesta sitoutumisesta tutkimukseen, josta pääosa liittyy käännöstieteeseen. Palkinto luovutettiin Vaasassa Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen XV symposiumin yhteydessä.

Palkintoperusteluissa todettiin Tiittulan olevan erittäin tuottelias tutkija, joka on julkaissut useilla kielillä ja tehnyt laajasti yhteistyötä muiden asiantuntijoiden kanssa. Tiittulan työssä näkyy vahva monitieteisyys, ja hän onkin toiminut sillanrakentajana välittämällä käännöstietoutta myös lähitutkimusaloille. Palkittava on kansainvälisesti verkostoitunut tutkija, joka on ohjannut runsaasti väitöskirjoja eri yliopistoissa ja ollut aktiivisesti mukana valtakunnallisessa tohtorikoulutuksessa toimimalla muun muassa Langnetin alaohjelman vetäjänä. Liisa Tiittula on Suomalaisen Tiedeakatemian jäsen. Hän on käännöstieteellisessä tutkimuksessaan ja ohjauksessaan nostanut ansiokkaasti esille erityisryhmien tarpeita, näistä esimerkkeinä kirjoitustulkkaukset ja kuvailutulkkaukset. Hän on myös järjestänyt ahkerasti erilaisia käännöstiedettä, kääntämistä ja tulkkausta esiin nostavia popularisoivia tilaisuuksia.

Tiittula toteaa olevansa hämentynyt ja samalla tietysti hyvin iloinen ja kiitollinen palkinnosta. ”Ansiot eivät kuitenkaan ole yksin saavutettua, vaan yhteistyön tulosta, josta kiitokset kuuluvat työyhteisöille, työtovereille, yhteistyökumppaneille, ystäville ja läheisille.”

Björkistä se alkoi Islanti pitää otteessaan myös Münchenissä

”Tätäminulta on kysytty kaksikymmentä viime vuotta, enkä vielä käänoikeinosaavastata”, sanoo tuore Mikael Agricola -palkittu Tuomas Kauko. ”Islanti vei tavallaan mukanaan.”

Tuomas Kauko palkittiin islantilaisen **Sjónin** teoksen *Valaan suusta* suomennoksesta, jonka julkaisija on Like (2016). Palkinto on tunnustus merkittävän kaunokirjallisen teoksen erinomaisesta suomennoksesta.

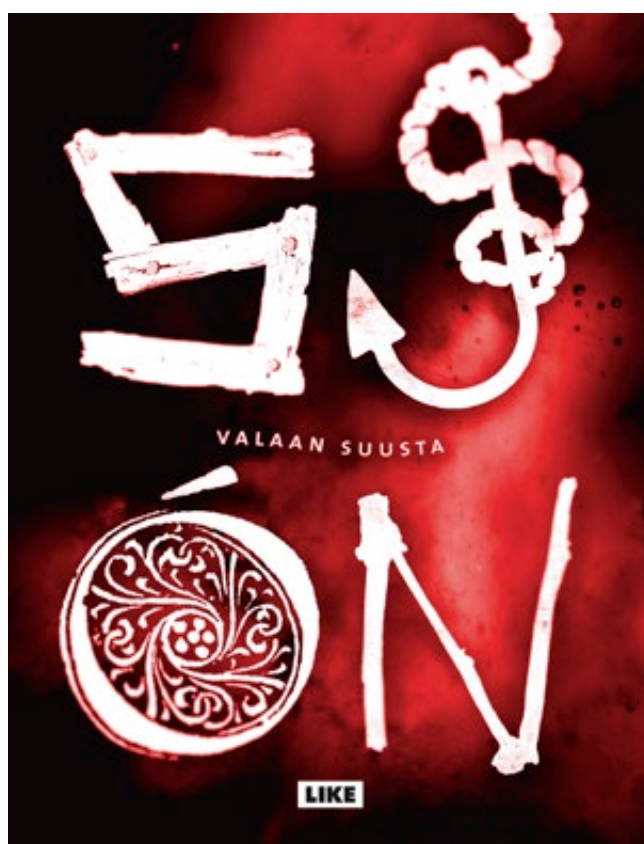
”Olen ehkä jopa hiukan helpottunut, kun Like ei tarttunut kirjaan heti sen ilmestymisvuonna 2008. Mutta kun sitä sitten tarjottiin, en osannut sanoa ei”, kertoo aiemmin kolme muuta Sjónin teosta suomentanut Kauko sähköpostitse Münchenistä. ”Sjón on ehdottomasti suosikkejani, eikä pelkästään islantilaisista kirjailijoista.”

München on ollut Kaukon kotikaupunki kaksikymmentä viime vuotta. Siellä hän päätyi töihin patenttialalle. Perheeseen kuuluvat saksalainen vaimo ja kaksi tytärtä, eikä sellaista katrasta suomennoksilla kuulemma hevilla elätetä. Kirjallisuuden suomentamista Kauko kutsuukin lähinnä harrastukseksi: ”Siinä on se hyvä puoli, etten ole taloudellisesti riippuvainen kääntämisestä. Pystyn siis aika vapaasti päättämään, mitä ja kuinka paljon otan käännettäväksi. Eikä sekään haittaa, vaikka vuoteen tai pariin ei tarjottaisi töitä ollenkaan.”

Keksimällä keksittävää

Islanti vei mukanaan etupäässä Björkin takia 1990-luvun alussa, jolloin Kauko innostui islantilaisesta musiikista laajemminkin. Sitä seurasivat islantilainen kirjallisuus ja opinnot Islannin yliopistossa. Hän tarjosi Likelle yliopiston lopputyönä käännettyjä novelleja, joista ei kuitenkaan innostuttu. Ensimmäinen julkaistu suomennos oli islantilaisen **Mikael Torfasonin** romaani *Maaailman tyhmin isä*, joka ilmestyi vuonna 2002.

Agricola-palkittu *Valaan suusta* on Kaukon mukaan Sjónin kirjoista vaikeaselkoisin ja haastavin. ”Hänellä on aivan oma tyyliensä kirjoittaa, ja tarinat ovat mitä mielikuvituksellisimpia. Hän leikittelee paljon sanoilla, eivätkä kaikki sanat käänny suomeksi, vastineita pitää keksimällä keksiä, mutta sen kanssa on ellettävä.”

© Like

Valaan suusta sijoittuu 1600-luvulle, ja kieli on sen mukaista. Yksi Kaukon kompastuskivistä olivat kasvi- ja eläinkuvaukset, jotka eivät nykypäivänä välttämättä ole enää kovinkaan ”tieteellisiä”.

MERIPÄLVI: Pienintä lintulajia kutsutaan meripälviksi, ja se on kooltaan tuskin kolmanneksen merisirristä. Siinä on mustia ja valkoisia laikkuja, ja siksi lumetonta kohtaa maassa kutsutaan pälviksi. Kerran ihmiset kiskoivat ylös ruskolevän, joka oli neljä tai viisi syyliä pitkä ilman juuria, ja josta kuoriutui pieni lintu, mutta emme voi tietää, oliko se meripälvi vai jokin muu.

Sjónin romaaniin on sekoitettu paljon myös historiallisia henkilöitä ja tapahtumia. Niiden kanssa Kauko joutui tekemään poikkeuksellisen paljon taustatutkimusta. Onneksi apua sai hätätapauksissa aina itse kirjailijalta.

Myös teoksen runot toivat omat tenkkapoonsa. ”Runojen kääntäminen on aina haastavaa, koska niissä on tulkinanvaraa ja usein tarkka muoto. Allitteraatio ja loppusoinnut ovat tärkeitä islantilaisessa runoudessa. Riimien hakeminen tuntuu usein miltei mahdottomalta.”

Palkintoraatiin haasteiden haltuunotto teki vaikutuksen: ”Käännöksestä välittyvät kielen ja tyylin eri vivahteet sekä herkullinen ja nokkela huumori, pakottomasti, luontevasti ja oivaltavasti. -- Kielen äänen rikkauden, musiikillisuuden ja rytmin niin kuulee kuin myös tuntee.”

*Minne johtaakin roistojoukon tie
lehmät ja pulskat vasikat se kansalta vie
ja syöksee tämän puutteeseen*

*Jauhota ja voin ja arvokkaat kalat he veivät
köyhiltä vietiin leivät
ja joutuivat he sään armolle pakkaseen*

*Miehet ja naiset katsoivat tätä mielin murheellisin
mutta puuttui joukosta urhoollisin
joka puuttuisi julmuuteen*

Pitkä haave

Viisitoista vuotta kääntäjänä toiminut Tuomas Kauko toivoo yhteistyön Liken kanssa myös jatkuvan. Saksa on hänen toinen käännöskielensä. Juutalaisvainoja käsittelevä tietokirja, *Auschwitz: lyhyt historia*, ilmestyi Suomen rauhanpuolustajien julkaisemana 2006.

Yksi unelmakin on kytynyt jo kauan: ”Olen pitkään haaveillut, että saisin suomentaa **Andri Snaer Magnasonin** romaanin *LoveStar*. Se on eräänlainen tieteisjännäri, mutta ei kovinkaan perinteinen. Tarina sisältää paljon absurdiakin huumoria.”

Uusia tuulia odotellessaan Kauko keskittyy Münchenissä entistä enemmän perheeseensä ja rohkenee nauttia Agricola-palkinnostakin: ”Tämä palkinto on minulle tärkeä tunnustus siitä, että kaikki nämä ulkomailla vietetyt

Kuva: Tuomas Kaukon oma arkisto

vuodet eivät ilmeisesti ole pahasti romuttaneet suomen kielen taitoani, vaikka eräs tuttava aikoinaan varoitteli, että kyllä se kärsii.”

”Ja koska nämä käännöshommat ovat vieneet paljon vapaa-aikaani, palkintorahat tulevat ilman muuta perheen hyväksi. Lapset haaveilevat jo Pariisin Disneylandista, ja Islannissakin voisi taas lähteä käymään monen vuoden tauon jälkeen.”

Teksti: Tuula Kojo
Kirjoittaja on turkkilaisen ja ruotsalaisen kirjallisuuden suomentaja

”Käännöksestä välittyvät kielen ja tyylin eri vivahteet sekä herkullinen ja nokkela huumori, pakottomasti, luontevasti ja oivaltavasti.”

J. A. Hollo -palkittu Jaana Iso-Markku – pitkän linjan konkarikäöntäjä

J. A. Hollon tietokirjallisuuden käännöspalkinto myönnettiin vuonna 2017 Jaana Iso-Markulle Yuval Noah Hararin teoksen *Sapiens: ihmisen lyhyt historia* (Bazar Kustannus) suomennoksesta.

Onnittelut vielä kerran, Jaana. Katseletkos nyt usein sitä komeata lasista maapalloa, kun sommittelet uusia hienoja lauseita?

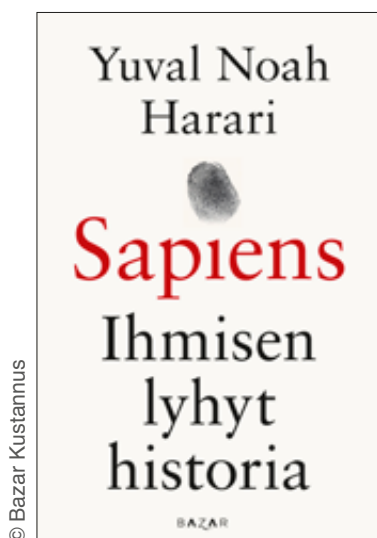
Kiitos onnitteluista. Lauseita kyllä sommittelen, mutta maapallo on vielä SKTL:ssä, jonne se päätyi odottamaan, koska se on niin komea (ja painava) etten uskaltanut palkintojenjakotilaisuuden jälkeen jatkoille lähtiessä ottaa sitä mukaan... Saan sen kuitenkin tällä viikolla kotiini ihailtavaksi.

Sinä olet ansioitunut pitkän linjan konkari-kääntäjä, jolta sujuu kaikki, mutta ethän Sinä tätä ole aina tehnyt. Kertoisitko koulutuksestasi ja siitä, mitä olet tehnyt ennen suomentajan uraasi tai sen ohessa?

Olen filosofian maisteri Helsingin yliopistosta, pääaineena yleinen historia. Pääaineen lisäksi opiskelin muuta kiinnostavaa, kuten Suomen historiaa, taidehistoriaa, kehitysmaamaantiedettä, sosiaalipolitiikkaa, kansan-

Kuvassavasemmaltaoikealle: Mikael Agricola-palkinnonsaaneen Tuomas Kaukonvanhemmat, Heljä ja Jorma Kauko, jotka vastaanottivat palkinnon hänen puolestaan, sekä J. A. Hollo-palkinnonsaanut Jaana Iso-Markku.
Kuva: Maarit Laitinen.

”Uusi kirja avaa uuden maailman, ja jokaisesta maailmasta oppii jotain uutta.”

taloustiedettä, filosofiaa ja tiedotusoppia. Kielikursseja suoritin toki myös, en kuitenkaan arvosanaopintoina.

Työurani aloitin Kustannusosakeyhtiö Otavassa. Pääsin opiskeluaikana osallistumaan *Otavan Suuren Ensyklopedian* hakemiston tekoon ja päädyin sitten tietokirjaosastolle, ensin vuosiksi *Mitä Missä Milloin* -kirjan toimittukseen. Sitten toimitin yksittäisiä tietokirjoja. MMM oli varsinainen kirjantekokouluni, siinä pääsi tekemään ihan kaikkea: ideoimaan, tilaamaan juttuja, kirjoittamaan itse, toimittamaan, hankkimaan kuvia, laatimaan kuvatekstejä.

Miten tulit lähteneeksi suomentajan uralle? Ensimmäiset suomennoksesi?

1990-luvun puolivälissä työpaikoilla alkoi tahti kiristyä. Paine näkyi myös kustantamossa: töistä olisi pitänyt suoriutua yhä nopeammin riippumatta käsikirjoitusten tasosta eli työmäärästä, jonka ne olisivat toimittajalta vaatineet. Tykkäsin työstäni, mutta alkoi käydä henkisesti raskaaksi, etten ehtinyt tehdä sitä niin hyvin kuin olisin halunnut. Työt seurasivat mukana kotiinkin, lapsilleniakaan ei tuntunut jäävän tarpeeksi aikaa. Huomasin miettiväni, haluanko tällaista työelämää todella – ja kun kuopus oli menossa kouluun, hyppäsin pois kustantamosta ja ryhdyin tekemään toimitustöitä ja suomennoksia freelancerina. Pystyin järjestämään aikatauluni niin, että tein töitä siihen saakka kun lapset tulivat koulusta ja jatkoin tarvittaessa illalla lasten mentyä nukkumaan. Tämä toimi niin hyvin, että samalla tiellä olen vieläkin. Kaikkienensa elämäni paras päätös.

Ensimmäinen suomennokseni oli **Margaret Fosterin** *Salattuja kohtaloita* – ei nyyhkyromaani vaan ihan vakavasti otettava sukumuistelma. Seuraavakin oli kovaa kamaa: **Natalie Zemon Davisin** *Kolme naista*. Kolme elämää 1600-luvulla. Minulla oli onni saada heti alussa todella kiinnostavia teoksia suomennettavakseni.

Kerro suomentamasi teos, joka on erityisesti jäänyt mieleesi – ja miksi?

En ehkä ihan pysty selittämään edes itselleni, miksi suomennoksistani minulle rakkain on **Leslie T. Changin** *Tehtaan tytöt* (2009). Amerikankiinalainen Chang kuvaa kirjassa kiinalaisia nuoria naisia, jotka ovat lähteneet maaseudulta etsimään parempaa elämää suurista teollisuuskaupungeista, ja punoo mukaan omaa kiinalaista taustaansa. Kirja oli jotenkin huikaiseva kokemus – en tiennyt sen kuvaamasta maailmasta ennestään mitään, mutta Chang kirjoittaa niin oivaltavasti ja lämpimästi, että tuntui kuin olisin itse päässyt näkemään sen, mitä kirjoittaja kuvaa. Siirtotyöläistytöjen lähtökohdat ovat kurjat, mutta toivo, sinnikkyys ja päämäärätietoisuus kannattelevat heitä – se on elähdyttävää.

Mitkä ovat tämän ammatin valopuolet?

Vapaus. Ainakin teoriassa voin valita, mitä teen ja milloin. Virheistäkin voin syyttää vain itseäni! Pidän myös työn vaihtelevuudesta: perustyö pysyy aika lailla samana mutta sisältö vaihtuu aina uuden kirjan myötä. Uusi kirja avaa uuden maailman, ja jokaisesta maailmasta oppii jotain uutta. Valitettavasti uudet opit tuppavat aika nopeasti unohtumaan...

Löydätkö ammatista mitään varjopuolia?

Suurin varjopuoli lienee palkkiotaso, joka on aina ollut alhainen työn vaativuuteen nähden – eikä se viime vuosina ole ainakaan kohentunut. Palkkioilla tulee kyllä toimeen, jos töitä riittää eikä tarvitse elättää kuin itsensä. Perhettä en haluaisi enää näillä tuloilla elättää.

Miten suomentajan työkenttä on urasi aikana muuttunut?

Tahti on kiihtynyt entisestään. Suomennokset halutaan ulos mahdollisimman nopeasti sen jälkeen, kun kirjat on julkaistu alkukielellä. Alkuteokset on mielestäni nykyisin usein toimitettu aiempaa huolimattomammin. Välil-

lä tekisi mieli ryhtyä itse tiivistämään tekstiä – mutta siihen ei saa tehdä. Kustantajat käyttävät nykyisin myös paljon freelance-kustannustoimittajia. Se ei ole ihan ongelmatonta, ennen kaikkea toimittajien suuren vaihtuvuuden takia. Suomentajan ja kustannustoimittajan hyvä yhteistyö on tärkeä asia lopputuloksen kannalta, ja se sujuu paremmin, jos osapuolet tuntevat toisensa ja toistensa toimintatavat.

Miltä näyttää suomentamistyön tulevaisuus?

Sinänsä tulevaisuus näyttää ihan hyvältä: vaikka kansalaisten lukutaidon kerrotaankin olevan heikkenemässä,

en ihan vielä usko kirjan – tai suomennetun kirjallisuuden – kuolemaan. Eri asia sitten on, onko kellään kohta varaa ryhtyä täysipäiväiseksi kirjallisuuden suomentajaksi. Nuoria, lahjakkaita suomentajia on kyllä olemassa ja tulossa, mutta miten kauan he jaksavat näillä edellytyksillä tehdä työtään?

Kysymykset esitti työtoveri Otavan Suuren Ensyklopedian toimituksen ajoilta, suomentaja vuodesta 1963, itsekin Hollon palkinnon saanut ja SKTL:n ex-edustaja palkintoraadissa FT Heikki Eskelinen.

ESIT – tulkkikoulutusta Pariisissa

Sorbonne Nouvelle -yliopiston maineikas tulkkikoulu ESIT on kouluttanut tulkkeja jo 50 vuoden ajan. ESITin opetusmenetelmät pohjaavat koulussapitkään vaikuttaneen Danica Seleskovitchin kehittämään tulkkauksen teoriaan, jossa keskeistä on irtautuminen sanatasolta ja puheen merkityksen välittäminen.

ESIT (École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs) tarjoaa niin puhuttujen kielten kuin viittomakielen tulkkauksen koulutusta. Molempien koulutusten pituus on kaksi vuotta, ja niihin haetaan soveltuvuuskokeiden kautta. Puhuttujen kielten koulutuksessa painopiste on konferenssitulkkauksessa. Konferenssitulkkauksen opinnot jakautuvat työelämälähtöisiin luentoihin ja tulkkausharjoituksiin. Harjoituksissa keskitytään aluksi konsekutiivitulkkaukseen. Reilun kuukauden ajan opiskelijat harjoittelevat aktiivista kuuntelua, minkä jälkeen he voivat siirtyä harjoittelemaan muistiinpanoja. Muistiinpanotekniikkaa ei ohjeisteta tai kontrolloida millään lailla, sillä vain tulkkauksen onnistumisella on merkitystä. Muistiinpanotekniikkaa tarkastellaan erikseen vain, jos opiskelijalla on huomattavia vaikeuksia pidempien puhejaksojen tulkkauksessa, ja satunnaisesti opettaja voi näyttää esimerkkejä omasta muistiinpanotekniikastaan. Sen jälkeen siirrytään simultaanitulkkaukseen. Sen harjoittelu aloitetaan helpoilla puheilla sekä opiskelijoille tutuilla saduilla, joista edetään vaativampiin harjoituksiin. Ensimmäisen vuoden lopulla pidettävät välikokeet ratkaisevat, voiko opiskelija jatkaa opintojaan, ja opintojen päätteeksi pidettävässä loppukokeessa opiskelijan tulee osoittaa taitonsa niin konsekutiivi- kuin simultaanitulkkauksessa.

Konferenssitulkkausta voi hakea opiskelemaan millä kieliyhdistelmällä tahansa, kunhan englantia ja ranska ovat A-, B-, tai C-kielinä ja opiskelija on suorittanut licence-tason yliopistotutkinnon. Opintojen aloittamisen ehtona on myös se, että jokaisessa kieliparissa on vähintään kolme opiskelijaa. Aloittavien opiskelijoiden määrää ei ole rajattu, vaan kaikki edellä

mainitut ehdot täyttävät soveltuvuustestin läpäisseet voivat aloittaa opinnot. Opiskelijoiden sisäänottokriteereissä otetaan myös huomioon opintojen jälkeiset työllistymismahdollisuudet. Kaikki opettajat ovat ammatissa toimivia konferenssitulkkeja, ja tällä hetkellä ESITiä johtavalla **Christine Victorinilla** on takanaan 15 vuoden työrupeama Washingtonissa kansainvälisten järjestöjen palveluksessa.

ESIT tarjoaa myös lukukauden mittaista oikeustulkkauksen koulutuspakettia. Koulu voi pyydettyä järjestää myös lyhyitä jatkokoulutuksia räätälöidysti.

Teksti: Mari Vainikka

Kirjoittaja on konferenssitulkki ja asioimistulkkauksen lehtori Diakissa. Hän vieraili ESITissä maaliskuussa.

Tiedon tuoja

Tiedontuojat on ensimmäinen tietokirjallisuuden suomentajille suunnattu opas. **Natasha Vilokkisen** kirjoittaman käytännön käsikirjan julkistamisseminaari pidettiin Tampereen yliopistolla 24.3. Suureen suosioon nousseeseen seminaariin osallistui yli 80 henkeä.

Vilokkinen on kääntänyt ammatikseen kauno- ja tietokirjallisuutta yli kymmenen vuoden ajan. J. A. Hollo-palkittu kääntäjä on myös itse toiminut Hollo-palkintoraadissa. Ensimmäiset kirjakäännökset Natasha teki juuri Tiedontuojat-teoksen julkaisseelle Vastapainolle.

Mistä idea kirjaan syntyi?

Olin Hollo-raadissa neljä vuotta ja sain aika hyvän kuvan tietokirjakäännösten nykytasosta. Käytännön oppaalle tuntui olevan todellinen tarve. Eräänä päivänä korjasin omaa tietokirjakäännöstäni ja idea oppaasta vain välähti päähän. Koko oppaan tärkein anti on kyseisestä käännöksestä otetut esimerkit, joissa eri käännösversioita verrataan toisiinsa.

Kirjoitit teoksen alle vuodessa. Kuinka sait kirjan valmiiksi niin nopeasti?

Tärkein syy oli varmasti Koneen Säätiön iso apuraha, jonka ansiosta pystyin keskittymään pelkästään kirjoittamiseen. Kirjalla oli myös selkeä tavoite ja hyvä esimerkkiaineisto. Oman kokemuksen mukaan on aina helpompi kirjoittaa käytäntöön liittyvistä asioista kuin teoreettisemmista.

Onko sinulla tahoja tai henkilöitä, joita haluaisit erityisesti kiittää?

Hollo-raatitoveri **Anne Mänty**stä oli paljon apua sekä apurahaa hakiessa että käsikirjoitusta muokatesa, mutta suurin kiitos kuuluu kaikille niille opettajille, kustannustoimittajille ja kollegoille, joiden kanssa näitä asioita olen käynyt läpi. En suinkaan ole kaikkea keksinyt itse vaan olen lähinnä koonnut yhteen sen, mikä vuosien varrella on yhteistyössä noussut esiin.

”Tietokirjastakin voi tehdä hyvän lukukokemuksen.”

Natasha Vilokkinen Tiedontuojat-kirjan julkistamisseminaarissa Tampereen yliopistolla. Kuva: Maarit Laitinen.

Olisiko sinulla joitakin neuvoja, joita haluaisit antaa aloitteleville tietokirjallisuuden suomentajille?

Yritän lanseerata oppaassa moton ”epäile ja tarkista”. Se pätee sekä asiaan että molempiin kieliin. Kaikkeen pitää suhtautua epäilyksellä ja kaikki pitää tarkistaa. Sen lisäksi pitäisi uskaltaa irrottautua alkutekstistä tarpeeksi ja kirjoittaa asiat suomeksi niin, että tekstin punainen lanka säilyy koko ajan. Tietokirjastakin voi tehdä hyvän lukukokemuksen.

Kysymykset esitti Maarit Laitinen.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton jäsentarjouksena

Tiedontuojat-kirja Vastapainon verkkokaupasta

Syötä alennuskoodi "SKTL" verkkokaupan ostoskorissa varattuun kenttään.
Verkkokaupan osoite on <http://kauppa.vastapaino.fi>.

Tarjous on voimassa 31.7.2017 saakka.

Oikeustulkin erikoisammattitutkinto tähän mennessä

Esittelemme tarkemmin Kääntäjässä 1/2017 mainittua Oikeustulkin erikoisammattitutkintoa, joka on yksikahdesta väylästä oikeustulkki kireksteriin. Tampereen Aikuiskoulutuskeskuksessa on voinut suorittaa Oikeustulkin erikoisammattitutkinnon vuodesta 2015 lähtien ja TAKK on järjestänyt myös tutkintoon valmistavaa koulutusta. Ensimmäiset tutkinnon suorittaneet oikeustulkki valmistuivat vuoden 2016 keväällä. Tutkintoon suunnattu oikeusalan tulkkauskasitekeville kokeneille tulleille, jäsensuoritetaan tutkinnon osittain 1,5 vuoden aikana. Valmistavakoulutus toteutetaan interaktiivisesta verkko-oppimisympäristössä ja lähipäivät koostuvat mm. luennoista, termityöstä ja tulkkaustaidon harjoituksista. Etäjaksoilla puolestaan tehdään mm. termityötä itsenäisesti kieliryhmissä. Opiskelu on yleensä sivutoimistajien tutkintoon sopiivä ohjassa suoritettavaksi. Valmistavankoulutuksen tarkoituksena on vahvistaa osaamista ja ohjata erikoisammattitutkinnon suorittamisessa.

Tutkinnon osat

Oikeustulkin erikoisammattitutkinnon neljä pakollista osaa ovat Oikeustulkin ammattimainen toiminta ja työelämäosaaminen, Oikeustulkin toimintaympäristön tunteminen, Oikeustulkin työkielten hallinta ja Oikeustulkkaustaito. Eri osat toteutetaan eri tavoin. Oikeustulkin ammattimainen toiminta ja työelämäosaaminen -osa suoritetaan laatimalla portfolio, Oikeustulkin toimintaympäristön tunteminen -osa suoritetaan suurlta osin tentteinä. Oleellinen osa tutkintoa ovat myös omasta työstä nousevat näytöt. Oikeustulkkaustaitoa käsittelevässä osassa tutkintoa suorittavat osoittavat hallitsevansa dialogitulkkaustilanteita, kuiskaustulkkausta sekä monologi- ja prima vista -tulkkausta.

Kaikkiin tutkinnon osiin liittyy myös suullinen tutkintotilaisuus, jossa tutkintosuoritus arvioidaan. Tutkinnon osiin liittyy kirjallisia ja suullisia tutkintotilaisuuksia. Henkilökohtaisen suunnitelman mukaiset ja arvioidut tutkintosuoritukset muodostavat arviointiaineiston, jonka osana on myös tutkinnon suorittajan itsearviointi, jolla hän osoittaa kykynsä reflektoida osaamistaan.

Tutkinnon suorittajat

Tällä hetkellä tutkinnon suorittajilla on useamman vuoden kokemusta oikeustulkkauksista. Osalla taustana on asioimistulkin ammattitutkinto tai humanistisen alan korkeakoulututkinto. Tähän mennessä tutkintoja on suoritettu arabian, venäjän ja viron kielellä, mutta parhaillaan tutkintoja tehdään myös englannin, ranskan, ruotsin, persian, saksan ja somalin kielillä.

Kouluttajien vinkit

Oikeustulkin erikoisammattitutkinnon kouluttajat **Ekaterina Tsavro** ja **Tuija Hildén** kertovat koulutuksesta seuraavaa: ”Osaamisen osoittaminen on pitkä ja vaativa prosessi, johon tutkinnon suorittajan pitää paneutua tosisiaan. Tutkinnon suorittaneiden mielestä se kuitenkin on palkitsevaa, ja ammattimaisuus omassa työssä vahvistuu. Näyttötutkinnot ovat hyvin työelämälähtöisiä ja erikoisammattitutkinnon suorittajilla on vaadittava osaaminen jo olemassa suurelta osin. Haastavaa on

osaamisen näkyväksi tekeminen omien työtehtävien ja tutkinnon henkilökohtaistamisen kautta. Valmistavassa koulutuksessa itse tutkintoprosessi ja sen ohjaus korostuvat.”

Kouluttajat kehottavatkin kiinnostuneita tutustumaan ensin tutkinnon perusteisiin Opetushallituksen sivuilla. Tutkintoon hakeutumisvaiheessa saa lisätietoa tutkinnon sisällöstä ja suorittamisesta. TAKK toivoo voi-

vansa aloittaa uuden koulutuksen tammikuussa 2018, jolloin siihen haettaisiin tämän vuoden elo-lokakuussa. Hakuvaiheessa kieliä ei ole rajattu. Lisätietoja löytyy Tampereen Aikuiskoulutuskeskuksen sivuilta ja kouluttajiinkin voi olla yhteydessä.

Juttua varten on haastateltu Tampereen Aikuiskoulutuskeskuksen oikeustulkkauskouluttajia Ekaterina Tsavroa ja Tuija Hildénia.

Oikeustulkkauksen erikoisammattitutkinto TAKK:ssa: http://www.takk.fi/koulutus/koulutukset/oikeustulkin_erikoisammattitutkinto.html

© Pixabay

Teksti: Martta Ponto

Koulutusuudistus Helsingin yliopistossa – mitä tapahtuu kääntäjien ja tulkkien koulutukselle?

Kääntäjä-lehdennumerossa 1/2017 julkaistussa artikkelissa tuotiin esille opiskelijan näkemys Helsingin yliopiston kääntämisen ja tulkkauksen opintouudistuksesta.

On mukava lukea, että opiskelija on tyytyväinen nykyisiin opintoihinsa ja katsoo niiden antavan parhaan mahdollisen koulutuksen alalle. Kun kirjoitus oli kuitenkin laadittu ikään kuin informaatioksi siitä, mitä Helsingin yliopistossa tapahtuu, haluamme tässä oikaista tekstissä esiintyneitä epätarkkuuksia ja täsmentää puutteellisia tietoja. Uusien koulutusohjelmien suunnittelu on vielä osin kesken, eikä keskeneräistä kannata pitää lopullisena. Viime kädessä työelämä arvioi, miten uudistus on onnistunut.

Laaja-alaisuudesta erikoistumiseen

Helsingin yliopiston koulutusuudistuksen perusperiaatteena on, että kandiohjelmat ovat laaja-alaisia ja että erikoistuminen tapahtuu maisteriohjelmissa, joihin voi hakeutua eri kandiohjelmista sekä yliopiston sisältä että muista korkeakouluista. Siten esimerkiksi sekä kielten että kotimaisten kielten ja kirjallisuuden kandiohjelmassa keskitytään kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin opiskeluun, ja tavoitteena on luoda pohja maisteriohjelman tarjoamalle ammattiin suuntautuvalla koulutuksella, kuten kääntäjän ja tulkin tai aineenopettajan opinnoille. Pää- ja sivuaineet katoavat nimityksinä, mutta yhä edelleen opiskellaan kulloisenkin tieteenalan perus- ja ainepintoja ja syventäviä opintoja. Useimmat opettajat opettavat useassa koulutusohjelmassa, kääntämisen opettajat esimerkiksi niissä kandiohjelmissa, joista voi hakeutua kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelmaan.

Uudistuksessa keskeisiä ovat osaamisperustaisuus ja työelämärelevanssi. Ensimmäinen tarkoittaa, että koulutusohjelmien ja niiden sisältöjen suunnittelussa lähdetään siitä, mitä opiskelijan on määrä osata opinnot suoritettuaan. Työelämärelevanssi kulkee punaisena lankana läpi opintojen, ja yhteydet kääntäjiin ja alan yhteisöihin ovat tässä keskeisiä. Lisäksi jos opiskelija on ollut työelämässä kandiopiintojensa jälkeen, näin hankitut taidot voidaan ottaa maisteriopinnoissa huomioon, jos ne ovat ohjelman opintotavoitteiden kannalta relevantteja. Oleellista on, että koulutamme tekijöitä tulevaisuuden työelämään.

Vanhoja ja uusia rakenteita

Koulutusohjelmarakenne on erilainen kuin pää- ja sivuaineista muodostuva nykytutkintorakenne. Kun kääntäjänkoulutus siirtyy maisteriohjelmaan, koko maisterivaihe (120 op) on alan teorian ja käytännön opintoja. Lisäksi alemman tutkinnon kandiopintoihin voi jo sisällyttää 15 op:n laajuisen käännöstieteen ja kääntämisen opintokokonaisuuden.

Vanhassa rakenteessa on ollut erilaisia vaiheita ja ratkaisuja. Esimerkiksi ruotsin kääntämisessä on nykykandidaatintutkinnossa pakollisten sivuaineiden eli käännöstieteen ja kääntäjien suomen opintojen (25 + 25 op) lisäksi 45 op kääntämiseen liittyviä perus- ja aineopintoja; maisterintutkinnossa oppiaineen pakollisia syventäviä opintoja on 81 op ja 39 op muita opintoja, jotka voivat olla esimerkiksi sivuaineopintoja, mutta moni opiskelija on kuitenkin halunnut valita pääaineestaan minimimäärää enemmän käännöskursseja. Muut perinteiset kääntämisen oppiaineet (englanti, ranska, saksa ja venäjä) siirtyivät vuonna 2014 kääntämisen ja monikielisen viestinnän koulutusohjelmaan, mikä merkitsi maisteritasolla alan opintojen laajentumista 80:sta 120:een opintopisteeseen; kandidaattivaiheen opinnot ovat kutakuinkin samanlaiset kuin edellä mainitut ruotsin kääntämisen opinnot. Tähän maisterivaiheeseen osuneilla opiskelijoilla on poikkeuksellisen laajat kääntämisen opinnot. Ongelmaksi on kuitenkin osoittautunut joustamattomuus ja se, että opintojen minimimäärään ei mahtunut sivuaineita. Täysin vapaasti valittavia opintokokonaisuuksia ei valitettavasti uudenkaan maisteriohjelman minimitutkintoon mahdu, mutta vastapainona opiskelijoille on kandidaattivaiheessa tarjolla laaja opintokokonaisuusvalikoima.

Jo mainittuun koulutusohjelmaan saattoi hakea myös muista kuin kääntämisen oppiaineista, mikä tarkoittaa, että meillä on jo tällä hetkellä kokemusta kahden vuoden mittaisesta kääntäjänkoulutuksesta. Tämän perusteella voi sanoa, että maisterivaiheessa kääntämisen opinnot aloittavalla on monenlaisia tietoja ja taitoja, mahdollisesti myös työkokemusta, joita koulunsa juuri päättäneellä kandidaattivaiheen opinnot aloittavalla opiskeli-

jalla ei vielä ole. Jo tämän vuoksi opintojen sisällöt voivat uudessa tutkinnossa olla erilaisia kuin vanhassa tutkinnossa. Helsingin yliopistossa on ollut aiemmin joissakin kielissä kääntäjälinjoja, joissa kääntäjiä on koulutettu maisterivaihepainotteisesti ja nykyvaatimuksia huomattavasti pienemmillä opinnoilla. Tulevassa ohjelmassa kaikki kääntämisen opetus kootaan yhteen ohjelmaan, ja aiempi variaatio poistuu siirtymäkauden päätyttyä.

Uuden alku

Helsingin yliopiston kääntämisen ja tulkkauksen koulutusohjelmaan tulee 16 kieltä, lisäksi mukana ovat suomi ja käännöstiede. Mukana on lähtötasoltaan hyvin erilaisia kieliä, ja on selvää, että eri kieliä opiskelleiden valmiudet ovat erilaisia. Toisaalta yhdessä kieliparissa opiskelviensa valmiudet eivät ole samanlaisia; esimerkiksi se, kumpi kieli on vieras tai toinen kieli, voi vaihdella. Suomen kieli voi olla opinnoissa A- tai B-työkieli. Monikielisyysellä toivomme voivamme vähitellen luoda edellytykset sille, että ruotsi voi suomen ohella olla kieliparin toinen kieli myös muutoin kuin kieliparin ruotsi ja suomi opinnoissa.

Kääntämisen ja tulkkauksen koulutusohjelmassa on kolme opintosuuntaa. *Käännösteknologian opintosuunta* vastaa nykytutkinnon käännösteknologiaan erikoistumisen linjaa. Käännösteknologista osaamista on tarkoitus vahvistaa myös muissa opintosuunnissa. *Käännös- ja tulkkausviestinnän opintosuunnassa* voi erikoistua eri alojen kääntämiseen tai tulkkaukseen, mutta myös valita opintojaksoja vapaasti, tosin kieliparikohtaisen tarjonnan rajoissa. Opiskelijat voivat suorittaa opintojaksoja

myös eri kielipareissa, mikäli he täyttävät opintoihin vaadittavat edellytykset. Kolmannen eli *oikeustulkkaus- opintosuunnan* suunnittelussa on otettu huomioon oikeustulkin pätevyysvaatimukset.

Valmistuvien kääntäjien määrä riippuu koulutusohjelmaan tulneiden määrästä, ja sitä taas rajoittavat nykyiset resurssit. Joissakin kielissä (erityisesti saksassa) sisäänottokiintiötä pienennetään jo kandidaattiasteella, mikä vaikuttaa viiveellä myös maisterivaiheen opiskelijamääriin. Se, että mukaan tulee uusia kieliä, ei anna syytä olettaa, että kielittäinen läpivirtaus eli valmistuneiden määrä pienenee.

Kaikelle koulutukselle on tyypillistä jatkuva muutos ja uudistuminen. Näin on tapahtunut myös kääntäjänkoulutuksessa sen koko 50-vuotisen taipaleen ajan. Jos eri aikoina valmistuneiden valmiuksia verrataan, olennaista on kysyä: valmiudet mihin ja missä yhteiskunnallisissa kontekstissa?

Tarkempia tietoja löytyy verkkosivuilta [opintopolku.fi](https://opintopolku.fi/app/#!/korkeakoulu/1.2.246.562.17.19803223502):
<https://opintopolku.fi/app/#!/korkeakoulu/1.2.246.562.17.19803223502>

Kirjoittajat:

Liisa Tiittula on Helsingin yliopiston saksan kääntämisen professori sekä kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelman johtaja.

Ritva Hartama-Heinonen on Helsingin yliopiston ruotsin kääntämisen ma. professori.

TET-harjoittelu SKTL:ssa

Olin marras-joulukuussa SKTL:ssa TET-harjoittelussa. Paikka vaikutti kiinnostavalta, sillä pidän kielistä ja halusin tietää miten niitä voi hyödyntää tulevaisuudessa.

Työtehtäväni olivat monipuolisia toimistotehtäviä. Pidän kuitenkin eniten lähetin tehtävistä ja lehtijutun kirjoittamisesta. Tulkkiin, kääntäjien ja kirjailijoiden ammasteista sain tietää haastattelemalla heitä.

TET-jaksoni keskelle sattui valinnaisen ranskankielen opiskelijoiden opintomatka Pariisiin. Matka oli koulun järjestämä ja Helsingin kaupungin ja huoltajien kustantama. Pääsimme vierailemaan monissa kohteissa kuten Eiffel-tornissa, Père Lachaisen hautausmaalla ja paikallisessa koulussa. Koulussa pidimme pienen esitelmän suomalaisesta kulttuurista ranskaksi.

Opintomatalla Pariisissa marraskuussa.
Kuva: Elisän oma arkisto

Elisa Väänänen
Malmin peruskoulu 9.luokka

”Ihmiskääntämisen viimeisellä linnakkeella”

Katsaus kaunokirjallisuuden koneavusteisen kääntämisen tutkimukseen

Julkisuudessa liikkuvälillä huhujasensaatiomaisista läpimurroista kaunokirjallisuuden konekääntämisessä. Aihetta koskevat tieteellinen tutkimus on kuitenkin toistaiseksi ollut vähäistä. Tutkijoita on kiinnostanut erityisesti runouden kääntäminen, jälkieditoitisekääntäminen sukulaiskielten välillä. Asialla ovat olleet lähinnä tietojenkäsittelytieteen tutkijat, jotka eivät ole kaunokirjallisuuden taikääntämisen asiantuntijoita. Professoriluentoanivarten tutustuin kahteen kertovien tekstien koneavusteista kääntämisestä koskevaan tutkimukseen.

Dublin City Universityn tietojenkäsittelytieteen laitoksessa meneillään olevassa tutkimuksessa **Andy Way** ja **Antonio Toral** ovat tehneet kokeiluja kaunokirjallisuuden konekääntämisessä erityisesti sukulaiskielten välillä. Wayn ja Toralin mielestä on aika kokeilla tilastollista konekääntämistä ”ihmiskääntämisen viimeiseen linnak-

keeseen”, koska kaunokirjallisuuden kääntäjien palkkiot ovat niin matalat, ettei niillä tule toimeen. He uskovat, että kone voisi nopeuttaa kääntäjien työtä ja kasvattaa heidän ansaintamahdollisuuksiaan. Toral ja Way kertovat saaneensa lupaavia tuloksia kokonaisen romaanin (Carlos Ruiz Zafónin *El prisionero del cielo*) konekään-

Kristiina Taivalkoski-Shilov kuvattuna Vaasan yliopistolla KäTu-symposiumin yhteydessä.
Kuva: Maarit Laitinen

”Tekstit rakentuvat monille äänille, joista tavallisimpia ovat kertojan ja henkilöhahmojen puhetta, ajatuksia ja näkökulmaa kuvastavat äänet.”

tämisessä espanjasta katalaaniin. Heidän vuonna 2015 ilmestyneen konferenssijulkaisunsa tarkka lukeminen kuitenkin osoittaa, että kyseistä konekäännöstä testattiin vain kahdella henkilöllä, jotka lukivat tekstiä virkkeittäin Appraise Tool -nimisen työkalun avulla. Toralin ja Wayn toisen, *Translation Spaces* -lehdessä ilmestyneen artikkelin tiivistelmässä taas huomion kiinnittää väite, että Google Translate on kehittynyt vuoden 2013 ja kesän 2015 välillä **Camus’n** *Sivullisen* kääntämisessä ranskasta englantiin. Todellisuudessa artikkelissa vertaillaan Google-kääntäjien versioita 109-sanaista tekstinkappaleesta.

Toinen esittelemäni tutkimus tehtiin Grenoblen yliopistossa vuonna 2014. Professori **Laurent Besacier** testasi konekäännöksen jälkieditoitinta 20-sivuisen esseen kääntämisessä. **Richard Powersin** ”The Book of Me” ranskannettiin ensin lehtitekstien kääntämistä varten räätälöidyllä konekääntimellä ja jälkieditointiin sitten käyttäen työkalua, jolla oli aiemmin muokattu tietosanakirja- ja internettekstien käännöksiä. Lähtöteksti käännettiin ja jälkieditoitiin kolmessa osassa, ja konekäännintä muokattiin jokaisessa vaiheessa jälkieditoitiin saadun datan avulla. Lopputulos todettiin kuitenkin hyvin epätyydyttäväksi. Kaksi henkilöä muokkasi tekstiä vielä kymmenisen tuntia, minkä jälkeen se annettiin yhdeksän testihenkilön ja Powersin nimikkoranskantajan, **Jean-Yves Pellegrinin**, arvioitavaksi. Enemmistö testihenkilöistä piti tekstin laatua varsin hyväksyttävänä. Pellegrinin näkemyksen mukaan tekstin asiasisältö välittyi hyvin, mutta tyyliä ja kulttuuriviitauksissa oli ongelmia. Hän totesi myös, ettei omassa työssään voisi hyödyntää koneen tekemää raakakäännöstä. Besacier kirjoittaa artikkelinsa johtopäätöksissä, että konekääntämisen ja jälkieditoinnin yhdistelmällä voidaan tuottaa nopeasti halpoja käännöksiä, joiden laatu kuitenkin jää puutteelliseksi.

Kummankin esittelemäni tutkimuksen ongelmana on perusolettamus, että kaunokirjallisen tekstin sisältö ja muoto voitaisiin erottaa toisistaan, kuten asiatekstien kohdalla voidaan osittain tehdä, vaikka niissäkin tekstin tyyli on osa merkitysrakennetta. Kaunokirjallisuudessa tekstin sisällön ja muodon yhteys on kuitenkin vielä tiiviimpi. Niiden erottamattomuus on ihmiskääntäjillekin keskeinen ongelma kielten ja kulttuurien eroavaisuuksien takia. Kaunokirjallisen tekstin sanat eivät välitä tietoa pelkästään teoksen juonesta ja teemoista vaan ne myös kannattelevat koko tekstin kerronnallista rakennetta. Tekstit rakentuvat monille äänille, joista tavallisimpia ovat kertojan ja henkilöhahmojen puhetta, ajatuksia ja näkökulmaa kuvastavat äänet. Äänien tunnusmerkit voivat olla pronomineja, verbien tempuksia, deiktisiä ajan ja paikan määreitä, kielen eri tyylirekistereihin liittyviä elementtejä tai typografisia korostuskeinoja. Kyseiset kielen elementit saavat tekstissä erilaisia funktiota suhteessa paikalliseen kontekstiinsa ja teokseen kokonaisuutena. Tekstin pienelläkin yksityiskohdalla voi olla kerronnallinen merkitys. Tästä syystä kaunokirjallisuuden kääntäjä tarvitsee tulkintansa pohjaksi koko alkuperäisen tekstin eikä koneen tekemää raakakäännöstä sellaisenaan tai jälkieditoituna. Tästä menetelmästä ei ole kaunokirjallisuuden kääntämiselle mitään hyötyä vaan suoranaista haittaa.

Konekääntämisen ja käännösteknologian kehittäminen kaunokirjallisuuden kääntäjien tarpeisiin ei sinällään ole huono ajatus, ja oletettavaa on, että jotkut kääntäjät hyödyntävät jo nyt esim. käännösmuistiohjelmia. Kehittämistyössä tarvittaisiin kuitenkin monitieteistä tutkimusta, jossa olisi mukana myös kielen, kääntämisen ja kirjallisuuden asiantuntijoita.

Kristiina Taivalkoski-Shilov

Kirjoittaja on monikielisen käännösviestinnän professori Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitoksella. Taivalkoski-Shilov, joka on erikoistunut käännöskirjallisuuden tutkimukseen, piti professoriluentonsa Turun yliopistossa 11. tammikuuta 2017. Professoriluento löytyy kokonaisuudessaan SKTL:n internet-sivulta osoitteesta: <https://www.sktl.fi/?x1239065=1239069>

”Tekstin pienelläkin yksityiskohdalla voi olla kerronnallinen merkitys.”

Svenskt lagspråk i ny tappning

I januari gav statsrådets kansli ut en omarbetad utgåva av anvisningen *Svenskt lagspråk i Finland, Slaf*. *Slaf* utarbetas av statsrådets svenska språknämnd och är en handbok som används som rättesnöre vid författningsöversättning. *Slaf* riktar sig till alla som producerar svenska myndighetstexter inom statsförvaltningen, i synnerhet lagar och andra författningar.

Svenskt lagspråk i Finland, Slaf redogör för hur lagar och andra författningar blir till samt för de viktigaste källorna och hjälpmedlen vid översättning från finska till svenska. *Slaf* behandlar också språkriktighetsfrågor och skrivregler samt modernisering av ålderdomliga ord och fraser i det svenska lagspråket i Finland. Dessutom innehåller handboken bland annat en myndighetsförteckning och en förteckning över EU-institutioner samt en finsk-svensk ordlista med fallgropar, nyord och juridiska termer som kan vara svåra att hitta i andra källor. *Slaf* tar också upp terminologiska och lagtekniska frågor, hänvisningsteknik, rubriker och standardfraser i propositioner samt författningars ingresser ur översättarperspektiv. *Slaf* utgör ett komplement till de finskspråkiga publikationerna *Hallituksen esitysten laattimisohejeet*, *Lainkirjoittajan opas* och andra handböcker för lagberedare som ges ut av justitieministeriet.

I den nya utgåvan har vi försökt uppdatera samtliga avsnitt i *Slaf* så att de motsvarar dagsläget. Bland annat

litteraturförteckningarna, listorna över handböcker och ordlistorna har omarbetats. I de avsnitt som gäller EU redogörs för den nya, standardiserade numreringen av EU-rättsakter och för det nya systemet för hänvisning till EU-domstolens rättsfall (European Case Law Identifier, ECLI). Det kan även noteras att personaldomstolen numera är nedlagd och att dess verksamhet har överförts till tribunalen.

I den svensk-finska ordlistan ingår utöver ett stort antal uppdaterade uppslagsord även en hel del nya. Som exempel på dessa kan nämnas **aloite** (*initiativ, förslag, motion*) och **kansalaisaloite** – *medborgarinitiativ*, som infördes i grundlagen år 2012 och som blivit ett populärt medel för medborgarpåverkan. Andra nyheter är **korkokanta** – *räntesats* (i äldre lagstiftning räntefot), **lakisääteinen** – *lagstadgad* (även om orden stadga och stadgande utmönstrats ur det moderna lagspråket) och **linjanveto/linjaus** – bl.a. *riktlinjer, målsättning, strategi* (inte linjedragning, som har en konkret betydelse). För **sähköinen asiointi** ges bland annat de svenska motsvarigheterna *webbtjänster, e-tjänster* och *elektroniska tjänster*. Beroende på sammanhanget kan det ibland behövas en omskrivning, som i fallet **sähköinen asiointi julkisissa palveluissa** – *elektronisk tillgång till offentliga tjänster*.

Arbetet med *Slaf* fortgår ständigt, och rättelser och kompletteringar till gällande *Slaf* publiceras i statsrådets svenska språknämnds informationsblad *Språkråd* (<http://vnk.fi/sv/informationsbladet-sprakrad>). Eventuella kommentarer om *Slaf* kan skickas till nämnden på adressen spraknamnden@vnk.fi.

Slaf hittas i elektronisk form på nätet, bland annat i myndigheternas föreskriftssamlingar på adressen www.finlex.fi. De som vill bläddra i en riktig bok kan beställa pappersutgåvan av *Svenskt lagspråk i Finland* via statsrådets nätbokhandel på adressen <http://julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi>.

Mikael Ekholm

Skribenten är gruppchef vid svenska språkenheten i statsrådets kansli.

SKTL:N UUDET JÄSENET

Varsinaiset jäsenet

Haataja-Kälviäinen, Julia, Tampere, II
Kivimäki-Karvonen, Eeva, Helsinki, IV
Korhonen, Vesa, Toivakka, II
Korpiluoma, Anni, Joensuu, II
Kärki, Tuomas, Helsinki, II
Lyyski, Heidi, Turku, II
Miettunen, Jenni, Espoo, II ja IV
Pouttu-Delière, Päivi, Hauho, I
Puisto, Pia, Turku, II
Slotte, Joachim, Espoo, II
Soresi, Emilio, Helsinki, II ja IV
Steinberga-Ranki, Jana, Helsinki, IV
Turja, Nadja, Porvoo, II
Ursin, Marja, Helsinki, II
Vancova, Sona, Uppsala/Ruotsi, II
Vapaavuori, Leni, Turku, II
Zhu, Jing, Turku, II
Nurmi, Johanna, Turku, II

Peura, Susanna, Savonlinna, II
Saarela, Lotta, Vaasa, II
Sidorova, Anna, Vantaa, I
Talvio-Jaatinen, Pirkko, Helsinki, I
Van de Pavert, Maija, Vahto, II

Koejäsenet

Vihavainen, Raakel, Helsinki, IV

Opiskelijajäsenet

Heinemaa, Heidi, Espoo, II
Häppölä, Tiia, Helsinki, III
Koskivirta, Kalle, Helsinki, III
Kuljuntausta, Anni, Vaasa, II
Lakehal, Mohamed, Turku, IV
Leino, Tuula, Helsinki, II
Nasery, Shilan, Turku, IV
Pesonen, Roni, Turku, II ja III
Romunen, Irene, Turku, II

Slavic, Timea, Espoo, II ja III
Sundelin, Ulrika, Helsinki, II ja III
Lemmelä, Eini, Järvenpää, II
Ojala, Niina, Vaasa, II
Ponkkonen, Elena, Kempele, IV

Uuden jaoston jäsenet

Aghazarian, Doris, Vantaa, IV
Lampiniva, Satu, Turku, I ja III
Lindholm, Johan, Helsinki, IV
Pascual-Anton, Laura, Helsinki, I
Eisha-Pusa, Baraa, Helsinki, II
Paajanen, Auri, Vales, I
Seppänen-van Leeuwen, Tiina, Jyväskylä, II

Tervetuloa jäseneksi!

Arrangörer:
Finlands översättar- och tolkförbund
Institutet för de inhemska språken

Svensk-finskt översättarseminarium 12-13.10.2017 Vasa

Uppgifter om programmet publiceras senare i vår: www.sprakinstitutet.fi
Välkommen!

Suomentajat ja tanskantajat koolla Kööpenhaminassa

Syksyllätanska-suomi-jasuomi-tanska-kielipareistakirjallisuuttakääntävätkohtasivatHelsingissä,nytoliisuoma-laistenvuoromatkustaaKööpenhaminaan.Kolmenpäivänseminaarissanautittiinkiinnostavastaohjelmastaja solmittiin uusia suhteita. Det var dejligt!

Kulttuuri- ja verkostoitumismatkan suomalaisosalistujia oli seitsemän, tanskalaisia tai Tanskassa asuvia suomalaisia kaksitoista. Osin omakustanteinen matka järjestettiin 30.3.–2.4.2017, ja järjestäviä tahoja olivat SKTL ja FILI. Rahoitusta saatiin myös Suomalais-tanskalaiselta kulttuurirahastolta.

Pohjoismaista kielikoordinaatiota

Suomalaisryhmän paikallisoppaana toimi yli 11 vuotta Tanskassa asunut **Pia Leppälä**, joka kertoo torstai-aamun vierailukohteesta:

”Pohjoismaisen kieliyhteistyön koordinointiyksikön johtaja **Anna Enemark** esitteli meille pohjoismaisen kieliyhteistyön uusia tuulia.

Yksikkö toimii tietopankkina ja koordinoi kielialan yhteistyötä Pohjoismaiden välillä. Toimintaan sisältyy

koulutusta esimerkiksi kieltenopettajille ja opettajaopiskelijoille. Lisäksi järjestetään kieleen ja kulttuuriin liittyviä tempauksia ja kielifestivaali Århusissa syyskuussa.

Kieliyhteistyö kattaa yhteiskunnan eri osa-alueita. Pohjoismaisen yhteistyön perussopimuksessa vuodelta 1962 korostetaan Pohjoismaiden kielten ja kulttuurin opetusta kouluissa.

Vuoden 1981 kielisopimuksessa puolestaan säädetään Pohjoismaiden kansalaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään toisessa Pohjoismaassa. Sopimus kattaa oikeuden käyttää omaa kieltään (eli käytännössä oikeuden tulkkaukseen ja käännöksiin) julkisissa toimielimissä, esimerkiksi terveydenhuollossa ja kouluviranomaisten kanssa asioidessa.

Pohjoismaat ovat myös antaneet vuonna 2006 kielipoliittisen julistuksen, jossa käsitellään monia päivänpoltavia kysymyksiä, kuten kasvavaa kielten kirjoa yhteiskunnissa sekä englannin kielen asemaa tiedemaailmassa.

Anna Enemark korosti kielellisen yhteyden tärkeyttä pohjoismaisessa yhteistyössä. Kieli voi kuitenkin olla myös erottava tekijä vaikkapa islantilaisille ja suomalaisille, jotka eivät ehkä puhu tai ymmärrä skandinaavisia kieliä riittävän hyvin voidakseen osallistua pohjoismaisiin tilaisuuksiin, joissa yhteisenä kielenä ovat skandinaaviset kielet.”

Arkkitehtuuria ja poliisitarinoita

Torstai-iltana vierailimme Kööpenhaminan poliisitalolla. **Virpi Vainikainen** kertoo:

”Politigården nousi esiin heti, kun vierailukohteita alettiin ideoida. Varsinkin dekkareita suomentavat joutuvat tuon tuostakin kääntämään Kööpenhaminan poliisin päämajaan liittyviä viittauksia ja kuvauksia, ja uumoiltiin, että rakennus on muutakin kuin tavallinen poliisi-asema.

Politigårdenin ympyrän muotoinen sisäpiha.

Seminaarin osallistujat Slots- og Kulturstyrelsenin rapussa. Takarivi: Tuula Eskeland, Aapo Takala, Kirsi Olin, Ida Korhonen, Siri Nordborg Møller, Sofie Vonge Jensen, Kristiina Drews, René Semb Lund Jensen ja Trine Daimi Kalliomäki. Eturivi: Solveig Jersin Vingborg, Pia Leppälä, Birgitta Bonde Hansen, Vappu Vähälummukka, Merja Aho, Sanna Manninen, Arja Kantele, Virpi Vainikainen ja Gitte Svanov.

Kieliyhteistyö kattaa yhteiskunnan eri osa-alueita.

Puolisuunnikkaan muotoisen korttelin täyttävä palatsi osoittautuikin vaikuttavaksi paikaksi. Ulkoa päin äärimmäisen pelkistetyin rakennuksen sisäpuoli on arkkitehtonisia jippoja täynnä: on pyöreää pihaa, neliskulmaista pihaa, valokuiluja, pylväikköjä, kaarikäytäviä, soikeita portaikkoja, pyöreitä portaikkoja, akustisia erikoisuuksia ja monenlaista taidetta.

Melkein satavuotias rakennus on ollut tärkeä paikka Tanskan historian käännteissä, ja saimme kuulla jännittäviä juttuja muun muassa sen välikatosta löydetyistä, miehitysjen loppupuolen terrori- ja asekatkenta- verkoston valottavista papereista.”

Kiinnostavan vierailun jälkeen illastimme vielä tanskalaiskollegoiden kanssa.

Kirjallisuutta ja nähtävyyksiä

”Perjantai- aamuna vierailimme Slots- og Kulturstyrelsenissa, missä kirjallisuusviennin asiantuntijat kertoivat työstään. Sen jälkeen toimittaja **Kåre V. Poulsen** esitteli uutta tanskalaista kaunokirjallisuutta.

Viime vuosina tanskalaiskirjailijat ovat käsitelleet lähihistoriaa, peilanneet nykyhetkeä menneisyyden kautta, kuvanneet maanmiehiään sodassa ja pohtineet globalisaation seurauksia. On kirjoitettu autofiktiota, eroottisia novelleja ja poliittisesti kantaa ottavia teoksia. Äänensä ovat saaneet kuuluviin niin maahanmuuttajat kuin kirjailijakoulun kasvatit.

Monipuolisesta tarjonnasta suomennetaan vuosittain vain muutama kirja. Suomalaista kirjallisuutta sen sijaan on viime aikoina käännetty tanskaksi parikymmentä ni-

Kääntäjien työpaja Suomi-instituutissa.

mikettä vuodessa”, kertoo seminaarin mentorina toiminut **Sanna Manninen**.

Iltapäivällä kiertelimme keskustassa vauhdikkaan kaupunkioppaan seurassa. Kierros oli kulttuuripainoitteinen, opas muun muassa luki **Kierkegaardin** tekstejä filosofin patsaan juurella.

Illalla Slots- og Kulturstyrelsen tarjosi koko kääntäjäporukalle runsaan illallisen.

Työpajassa taottiin kiro sanoja

Lauantaina järjestettiin kääntäjien työpaja Suomen Tanskan kulttuuri-instituutin tiloissa. Aamupäivällä tanskantajat olivat ruottineet omia käännöstekstejään, iltapäivällä pidettiin suomentajien ja tanskantajien yhteinen istunto. Suomalaismentorit esittelivät ajankohtaisia suomalaiskirjailijoita: **Kristiina Drews** **Satu Taskisen** romaanin *Lapset* ja **Katja Kaukosen** romaanin *Lumikadun kertoja*, **Sanna Manninen** **Hanna Weseliuksen** esikoisromaanin *Alma* ja **Johannes Ekholmin** esikoisteoksen *Rakkaus niinku*.

”Ikuisuuskymsyksiltä ei välttytty, kun keskusteltiin käännösongelmista tanskan ja suomen välillä. Tanskalaiset halusivat kuulla, mitä suomalaiselle tulee mieleen

pronominista ”hän”. Virisi ajatustenvaihto persoona-pronominien suvullisuudesta ja suvuttomuudesta ja sukupuolen ilmaisemisesta tekstissä. Toinen, aina yhtä kiinnostava aihe oli voimasanat ja niiden vastaavuus eri kielissä. Pohdittiin mm. sanoja *skideglad*, *skidelekke*, *skidesmart* ja toisaalta *pissekoldt*, *pissedyr*, *pissedärlig* ja *pissesur*. Keskustelussa lopullista totuutta ei löytynyt. Onko *pissesur* voimakkaampi ilmaisu kuin *møgsur*? Entä *satan* ja *helvede* – ovatko ne tanskassa ehkä voimakkaampia kuin suomessa? Miksi tanskalaiselle kirjoittajalle venäläinen on usein venäläinen historiallisesta ajankohdasta riippumatta, mutta suomessa on tärkeää tehdä ero venäläisen ja neuvostoliittolaisen välillä? Käsittelimme myös erilaisia hokemia, muotisanon ja tokaisuja: *Hold da kæft* voidaan kääntää esimerkiksi ’Ei voi olla totta! / No huh huh! / Älä muuta sano!’ Paljon jäi silti sanomatta – seuraavaan kertaan!”, Kristiina Drews toteaa.

Seminaarireissu oli antoisa ja monipuolinen, mahdollisesta jatkostakin oltiin kiinnostuneita. Kaikkialla olimme tervetulleita ja arvostettuja, mikä teki mannaa arki- sen aherruksen vastapainoksi.

Matkakertomuksen kokosi ja kuvat otti:
Sirpa Alkunen

Kirjoittaja on suomentaja ja SKTL:n varapuheenjohtaja.

11 KYSYMYSTÄ KÄÄNTÄJÄLLE

1. Kuka ja mikä olet?

Mili Viita, iloinen yrittäjä, äiti ja hyvän kahvin ystävä.

2. Missä asut?

Espoon Tuomarilassa.

3. Mitkä ovat työkielisi?

Käännänenglannista, ruotsista, norjastajatanskasta suomeksi.

4. Kuunteletko musiikkia, kun teet töitä?

Jos kuuntelet, millaista?

KääntäessänikuuntelenmelkouseineuroviisujataikollegaKlausLaitinmäenkoostamiaSpotify-soittolistoja.

5. Mikä on inhokkitermisi?

Inhokkitermiäminullaei ole, muttaylisanat, korulauseet jatyhjätillmauksetärsyttävät. Joskus on vaikea akeksiä suomenkieliseen tekstiin sisältöä, jossitä ei lähdetextissä ole.

6. Millaisissa vaatteissa käännät mieluiten?

Asiallisissa muttarenoissa. Sellaisissa, joissa vois mennä asiakaskäynnille.

7. Minkä muruja löytyy eniten näppiksesi raoista?

Ensyötyöpöydänääressä. Kahviakyllälipitän, eli ainakin teoriassanäppiksenraoissavoisi olla kuivunuttakahvia.

8. Mistä käännöksestäsi olet kaikkein ylpein?

Mikään yksittäinen työstä ei ole, mutta tuntuu ylpeyttävältä, kun onnistun saamaan käännöskäsitteitä myyvää suomea.

9. Menetätkö joskus yöunesi käännöstyön takia? Tai tulevatko käännökset uniisi?

Joskus harvoin, jos olen ottanut liikaa töitä vastaan. Nytyrittäjänä nukun hyvin, kun olen paljolti parempi kuin palkkatyössä ollessani.

10. Minkä äidinkielenopettajasi / pääkiesi opettajan opetuksen muistat? Mikä on syöpynyt tulikirjaimin sieluusi?

Ressunlukion legendaarinen äidinkielenlehtori Hannu Rajasolikuolemattomien ohjenuorien pohjaton lähde. Yksi suosikeistani on Meri oli suuri piste.

11. Miksi valitsit itsestäsi juuri tämän valokuvan nähtäväksemme?

Pidän metsästä haahuilusta. Kuva on otettu tänä talvena Nuuksiossa, joka on yksi lemppipaikoistani Espoossa. Minulla on päässä rakas kääntäjä-pipo.

© Mili Viita

Kollegoiden kesken

Kääntäjien yhteinen työhuone – vastapainoa työn yksinäisyydelle

Käännösallatytötätehdään useinyksinyrittäjänä, mutt harvakaan kääntäjä työskentelee kuitenkaan täysin yksin. Osa on valinnut työntekopaikakseen yhteistyöhuoneen. Kääntäjä-lehtivieraili tamperelaisella kääntäjien työhuoneella, ja selvitti, millaista on jakaa työhuone kollegoiden kesken.

Tampereen Tammelassa sijaitsevan kerrostalon kerhohuone on vuokrattu yhteiseksi työhuoneeksi neljälle käännösallalla toimivalle yksinyrittäjälle. Tällä hetkellä työhuoneen jakavat **Sirpa Alkunen, Matti Borg, Tarja Oinonen** ja **Mirkka Santala**. Tila ja osa siinä työskentelevistäkin on vaihtunut vuosien varrella, mutta yhteisön ilmapiiri on säilynyt ennallaan.

Kellarikerroksessa sijaitseva tilava huone on reunustettu työpisteillä. Jokaisella kääntäjällä on oma yksityinen soppensa, jossa hän työskentelee. Yhdelle seinälle on kiinnitetty postikortteja, joita työyhteisön jäsenet ovat lähettäneet ulkomaanmatkoiltaan. Keskellä huonetta seisoo jämäkkä pöytä, jonka ääreen tänään paikalla olevat Mirkka, Matti ja Sirpa istahtavat nyt kahvikuppiensa kera. Tampereen paikallisosaston puheenjohtajana toimiva Sirpa kertoo, että samaisen pöydän ääressä kokoontuu myös paikallisosaston toimikunta.

Työhuoneporukan jäsenenä pisimpään ollut Sirpa löysi tilan vuosituhannen vaihteessa pienen lehti-ilmoituksen kautta. Hän oli palaamassa käännöstöiden pariin äitiysloman jälkeen, ja tarvitsi tilan, jonne pääsisi tekemään töitä iltaisin ja viikonloppuisin. Matti oli mukana yhteisössä ensimmäisen kerran jo vuonna 2007. Hän piti muutaman väli vuoden, mutta on sittemmin palannut takaisin työhuoneelle. Mirkka liittyi porukkaan 2011. Hän siirtyi vuonna 2010 yksinyrittäjäksi, ja yritti aluksi työskennellä kotona, mutta se ei oikein sujunut. Hän oli tottunut käymään töissä kodin ulkopuolella ja olemaan osa työyhteisöä. ”Toisista on ihanaa, kun saa tehdä töitä kotona, eikä tarvitse lähteä aamulla minnekään. Työn ja vapaa-ajan erottaminen voi kuitenkin olla vaikeaa”, Mirkka toteaa. Työhuone sen sijaan on oma tilansa, jossa erottaa selkeästi työn ja vapaa-ajan. ”Täällä ajatukset ovat vapaat kodin asioista ja askareista – ja päin vastoin.”

”Kääntäjän töitä voi tehdä kaikkialla – kaikkialla missä niitä tehdessään ei tule hulluksi.”

Jaettu työhuone tuo synergiaetuja, säästää kustannuksia ja synnyttää yhteisön, jolta saa tukea ”Työhuoneen jakaminen on enemmän kuin vain kaverijuttu, mutta vähemmän kuin työyhteisö. Jokaisella on oma firmansa ja omat työnsä”, Sirpa luonnehtii. Kaikki menevät ja tulevat miten lystäävät. ”Meillä ei täällä mitään kellokortteja

ole”, hän naurahtaa, ja jatkaa: ”Aina voi jäädä kotiin tekemään töitä, jos siltä tuntuu, mutta on myös kivaa, että joku kysyy perään, jos sinua ei ole näkynyt moneen päivään.”

”Työhuoneella on hienoa, että voit keskustella kollegoiden kanssa siitä käännöksestä, joka sinulla on työn alla, niin että toinen varmasti ymmärtää mistä puhut”, Mirkka toteaa. Kun kaikki ovat kääntäjiä, tuntevat he myös kääntäjien ongelmat. Apua ja neuvoa voi aina kysyä, ja toisen mielipiteen saa työstä, vaikka se ei suoraan koskettaisikaan kaveria, eikä olisi hänen erikoisalaansa. ”Täällä saa myös päästellä höyryjä. Kotona jos manailee yksin, ei kukaan tule kysymään, mistä kiikastaa”, Sirpa myhäilee. Parikymmentä vuotta naimisissa ollut Mirkka naureskelee, ettei hänen eri alalla työskentelevä miehensä ole vielä sisäistänyt kunnolla, millaista kääntäjän työ oikeasti on. Sen sijaan kollegat ymmärtävät jo puolesta sanasta, mistä milloinkin kiikastaa.

Välillä myös oikoluetaan toisten töitä. Kokeneemmilta kollegoilta saa myös neuvoja käännösyrittäjyyden alkutaipaleelle. Joskus myös tarjotaan toimeksiantoja toiselle, jos ei itse ehdi ottaa niitä vastaan. Ja käyvät he myös myös syömässä yhdessä.

Huonoja puolia järjestelystä porukan on vaikea keksiä. Tosin vuokra pitää maksaa, vaikkei työhuoneella aikaa

Vasemmalta oikealle: Sirpa Alkunen, Mirikka Santalaja
Matti Borg kuvattuna työhuoneellaan.

viettäisikään. Mutta Sirpa huomauttaa, ettei työhuoneen vuokra ole päätähuimaava, koska kyseessä ei ole liikehuoneisto: kuu-kausivuokra on noin 100 €, ja verovähennysten jälkeen todellinen kustannus on tätäkin pienempi. Vuokrakulu maksaa itsensä hyvin äkkiä takaisin, päivässä tai parissa, he huomauttavat. Toista olisi toki toimistohotellissa. Mutta yksinyrittäjällä ei ole paljon erityistoiveita, ja neuvottelutilaksi riittää hyvin kahvipöytä. Ainoa ongelma voisi työhuoneen jäsenten mukaan olla se, jos joku työyhteisön jäsen ei olisi sopiva porukkaan. Tietty intiimiys työhuoneella työskentelyssä on, joten täysin tuntematonta ihmistä ei helpolla ottaisi mukaan. Ja toisaalta, jos on yksityisyydestään kauhean tarkka ihminen, tuskin haluaisikaan jakaa työhuoneen. Työhuoneella on yhdessä linjattu niin, että vuokralaisiksi otetaan vain kääntäjiä. Esimerkiksi toimittajia ei samaan tilaan otettaisi, koska he joutuvat puhumaan puhelimesa niin paljon. Hyvä työrauha on kääntäjille ensiarvoisen tärkeää ja työhuoneella pitää pystyä keskittymään töihin.

”Monethan kehuvat, että näitä kääntäjän töitä voi tehdä kaikkialla. Minä lisään, että näitä töitä voi tehdä kaikkialla, missä niitä tehdessään ei tule hulluksi”, Sirpa tiivistää työhuoneen edut.

Teksti ja kuvat:
Maarit Laitinen

Ketkä?

Sirpa Alkunen on toiminut suomentajana toiminimellä Alkutext vuodesta 1996. Hän suomentaamuun muassatietokirjoja sarjakuviasaksasta, ruotsistatanskasta. Työhuoneporukassa hän on ollut vuodesta 2000. Sirpa toimii myös SKTL:n varapuheenjohtajanasekä Tampereen paikallisosaston puheenjohtajana.

Matti Borg tekee asiatekstikäännöksiä saksasta, englannistajaruotsistasuomeensekä suomestasaksaan. Hän myöstulkaasuomenja saksanvälillä. Mattivalmistuikääntäjäksi 90-luvun puolivälissä ja ollut alalla siitä lähtien.

Tarja Oinonen on asiantekstinkääntäjä ja työskennellytomallatoiminimellä vuodesta 2007. Sitä ennen hän oli yhteensä 11 vuotta suomen kääntäjänä Yhdysvalloissa, ensinkäännöstoimistosajassitemmin ERP-alanyrityksen käännösosastolla. Nykyään Tarja kääntää enimmäkseen suomesta englantiinpäin. Työhuoneporukassahän on nyt kolmatta vuotta.

Mirikka Santala on kääntänyt työkseen vuodesta 1998, vuoteen 2010 käännöstoimistossa, siitä lähtien päätoimisenä kääntäjäryrittäjänä. Hän kääntää pääasiassa asiatekstejä kieli pareissa englanti-/ruotsi-/norja-/tanska-/ranska-suomi. Käännöstoimistojen lisäksi Mirkan asiakaskuntaan kuuluu muutama kustantamo, joille hän tekee tietokirjakäännöksiä.

Käännöspaja avaa silmät suomen kielen ominaispiirteille

Mitä jos suomennoseisyyttä on kääntänyt suomenkielen asiantuntijan ja lähdekielen taitajan parityönä? Tätä on selvitetty jo yli viidentoista vuoden ajan Helsingin yliopistolla suomenkielen ja kulttuurin oppiaineen jokakevääisessä käännöspajassa.

Oppiaineen lehtorina toiminut **Leila White** muistelee käännöspajan syntyä: ”Laitoksella oli vielä 1990-luvun lopussa varaa kaikenlaiseen, ja sain toteuttaa ideani suomea vieraana kielenä opiskelevien ja suomea äidinkielenään puhuvien yhteisestä kurssista. Osallistujia on riittänyt, vaikka kurssi on vapaaehtoinen.”

Työpajan aluksi muodostetaan pareja suomenkielisistä ja muunkielisistä. Parit saavat itse valita suomennettavan tekstin, kunhan se on parin toisen jäsenen äidinkielellä kirjoitettua, ennestään suomentamatonta kaunokirjallisuutta. Novellit ja sadut toimivat hyvin, sillä ne voi saada lukukauden aikana valmiiksi.

Parit hahmottelevat sisällöstä ensin raakakäännöksen, ja sitten tavoitteellaan yhdessä tekstin sävyä. Ohjaaja auttaa hankalimmissa kohdissa ja kommentoi tekstiä suomenoksen edetessä, mutta White on välttänyt punakynää.

”On vain jännittävämpää, jos käännöspajalainen ei osaa suomennettavan tekstin kieltä.”

”Roolini on ollut tarjota kolmannet silmät, ehdottaa vaihtoehtoisia ilmaisutapoja ja huomauttaa, jos tekstiin on jäänyt esimerkiksi lähdekielen rakenteita.”

Kielten kirjo on ollut laaja: suomennoksia on tehty melkein kaikista Euroopan kielistä ja esimerkiksi kiinasta, japanista, koreasta, punjabista ja komista.

”Suomenkieliset opiskelijat saattavat olla aluksi huolissaan, että eiväthän he osaa vaikkapa serbiaa. Mutta se on koko käännöspajan idea. On vain jännittävämpää, jos suomenkielinen ei osaa parinsa kieltä. Syntyy aitoa vuorovaikutusta. Muunkielisen parin pitää olla pitkällä suomen opinnoissaan, jotta hän pystyy selittämään tekstin nyansseja.”

White myöntää, ettei ole päästänyt opiskelijoita aina helpolla. Työpajassa mitään ei saa jättää kääntämättä, vaikka joskus tekisi mieli sivuuttaa kinkkisimmät kohdat. Sanontojen ja sanaleikkien suomentaminen tuottaa päänsäivä, mutta lopulta on aina löydetty ratkaisu.

”Kerran eräessä japaninkielisessä novellissa oli yksi mahdottoman vaikea kohta. Pari pohti sitä viikkokausia ja keksi lopulta kelvollisen suomennoksen. Myöhemmin löysimme novellista englanninkielisen käännöksen ja huomasimme, että vaikea kohta oli jätetty siitä kokonaan pois.”

Lopputulokset ovat olleet hienoja, ja osallistujat ovat nauttineet luovasta työskentelystä. Eräskin pari innostui kääntämään kokonaisen lastenkirjan. Onpa joku saanut käännöspajassa kipinän kääntäjän työhön.

”Käännöspajassa käy selväksi, että kääntäminen on kulttuuriin perehtymistä.”

Kurssi tarjoaa monenlaisia oivalluksia: muunkielisille se on tehokas tapa syventää suomen taitoja ja suomenkieliset saavat siitä tuoreen kulman äidinkieleensä. Kääntäminen avaa silmät suomen ominaispiirteille: jonkin kohdan voikin ilmaista luontevasti partisiipilla, lauseen vastikkeella tai yhdyssanalla.

”Pajassa käy myös selväksi, että kääntäminen on kulttuuriin perehtymistä. Olemme päässeet selvittämään ranskalaisen sotilaspuvun osien nimityksiä ja 1800-luvun japanilaisen naisen makuusopen sisustusta ja pohtimaan, miltä näyttää tehokanala tai tulevaisuuden avaruusasema.”

White jäi viime vuonna eläkkeelle, ja käännöspaja jatkuu uusien ohjaajien käsissä. Pajasta luopuminen herättää Whiteä haikeutta:

”Käännöspaja oli yksi suosikkikursseistani. Se tarjosi aina kiinnostavaa pohdittavaa, ja pääsin myös lukemaan suomeksi kaunokirjallisuutta, jota en olisi muuten koskaan saanut käsiini.”

Teksti: Roosa Pohjalainen
Kirjoittaja on freelancetoimittaja ja suomen kielen sivuaineopiskelija.

Kattava yleisteos kielensisäisestä kääntämisestä ja tulkkauksesta

”Puheesta tekstiksi: Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja”

Toimittaneet Liisa Tiittula ja Pirkko Nuolijärvi

Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2016

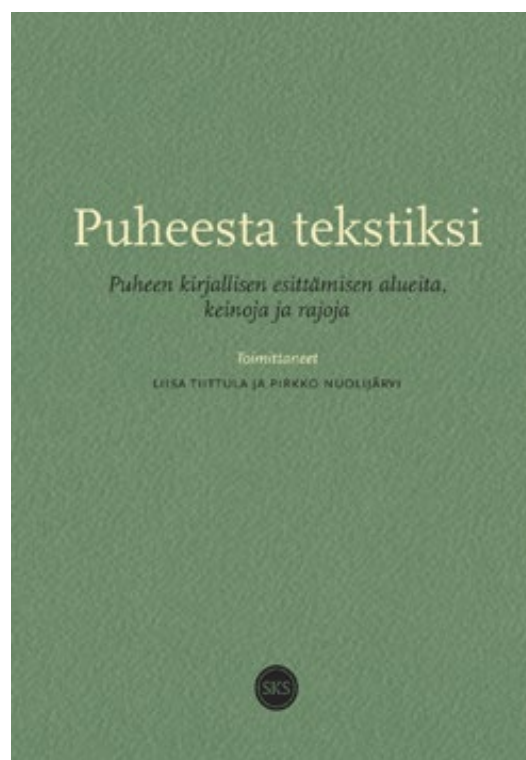
286 s.

Ruututekstit ovat meille kovin tuttuja, mutta kuinka usein tulemme ajatelleeksi, että ne ovat paitsi kieltenvälistä kääntämistä, myös puheen kirjallista esittämistä? Entä tiedämmekö, miten monissa yhteyksissä puhetta esitetään tekstinä tai miten se tapahtuu? **Liisa Tiittulan** ja **Pirkko Nuolijärven** toimittama kirja *Puheesta tekstiksi* on monipuolinen ja helppolukuinen katsaus tähän aiheeseen.

Kirjassa on laajan johdannon lisäksi kahdeksan artikkelia, jotka tarjoavat tutkimukseen perustuvaa tietoa puheen kirjallisen esittämisen alueista ja keinoista sekä analysoivat niihin liittyviä rajoitteita ja mahdollisuuksia. Puhetta kirjoitetaan tutkimusta ja tutkijoita, toisaalta dokumentointia, tiedonsaantia ja kansalaisia varten. Puhetta tekstitetään ihmisten arjessa ja juhlassa, joko reaaliaikaisesti kirjoitustulokkaamalla tai tekstimuotoisin viestein ja tallennetussa muodossa ruututeksteinä. Myös näiden yhdistelmiä kehitetään, jotta tekstitys voitaisiin tuottaa reaaliaikaisena.

Puheesta tekstiksi -kirjan lukeminen kannattaa aloittaa johdannosta – ellei muuten niin yleissivistykseksi siitä, miksi puhetta ylipäätään esitetään tekstimuodossa. Sen jälkeen artikkelisarjan aloittaa Liisa Tiittulan ja **Eero Voutilaisen** artikkeli ”Puhe, kirjoitus ja puheen muuttaminen kirjoitukseksi”. Artikkelissa koostetaan yhteen puhutun ja kirjoitetun kielen piirteitä ja pohditaan niiden välisiä suhteita: millaisia nämä kielen erilaiset olomuodot ovatkaan? Puhe tulee esiin ja häviää ajan virrassa, lineaarisesti äänne äänneeltä, kun taas kirjoitus jättää jälkiä – mustetta paperille tai pikseleitä ruudulle – ja (valmista) tekstiä voi tarkastella holistisesti, kuten kuvaa, periaatteessa missä järjestyksessä tahansa, alusta loppuun tai lopusta alkuun. Artikkelissa luodataan paitsi näitä ominaisuuksia, myös esitellään puheen ja kirjoituksen välistä rajankäyntiä. Rajankäynnin luotaamiseen osallistuvat kaikki muutkin kirjan artikkelit pohtiessaan, miten tarkastelun alla oleva tekstintämisimuoto muistuttaa puhetta (tai ei muistuta sitä).

Kirjan artikkelit paneutuvat puheen tekstintämisen eri alueisiin ja esittelevät niitä tarkasti ja monipuolisesti,

© Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

runsain ja havainnollistavin esimerkein. **Johanna Ruusuvooren** ja **Pirjo Nikanderin** artikkeli ”Puheen litterointikäytännöistä eri tutkimustarkoituksiin” käy läpi, nimensä mukaisesti, erilaisia tapoja jäljentää puhetta, kun tarkoituksena on esimerkiksi haastattelun käyttö tutkimusaineistona tai varsinainen puhe- tai vuorovaiikutustilanteen tutkimus. **Päivi Rainò**n ja **Sirpa Laurénin** artikkeli ”Kirjoitustulkkaukset – puheen litterointia vai kielensisäistä tulkkausta?” yhdessä **Minna Pöntyksen** artikkelin ”Ohjelmatekstitys – silmin nähtävää puhetta” kanssa käsittelevät puheen tekstittämistä samoja tarkoituseriä varten eli puheen tekemistä visuaalisesti saavutettavaksi kuulon ollessa rajoittunutta tai pois käytöstä. Artikkeleiden esittelemät tilanteet ovat kuitenkin erilaiset: kirjoitustulkkaukset on käytössä reaaliaikaista tekstintämistä vaativissa tilanteissa ja ohjelmatekstitys etukäteen valmistelluissa mediatuotteissa.

Puheen tekstittämisen keinovalikoimaan kuuluvat olennaisena osana myös teknologiset ratkaisut, joita **Mikko Kurimo** esittelee artikkelissaan ”Puheentunnistuksen toimintaperiaatteet ja hyödyntämismahdollisuudet tekstityksessä ja kirjoitustulkkauksessa”. Vaikka puheen automaattinen tekstittäminen ei (ainakaan vielä eikä kaikissa tehtävissä) korvaa ihmiskääntäjää tai -tulkkia, siitä on monenlaista hyötyä kuulo- ja näkövammaisille, mutta myös kenelle tahansa – kannattaa lukea artikkeli oppiakseen lisää!

Kirjan kolmen viimeisen artikkelin mukana tarkastelu suuntautuu puheen yhä kirjallisempiin muotoihin. Eero Voutilainen käsittelee artikkelissaan ”Tekstilajitietoista kielenhuoltoa: Puheen esittäminen kirjoitettuna eduskunnan täysistuntopöytäkirjoissa” sitä, miksi ja miten päätöksentekoa – siis kansanedustajien keskusteluita ja puheita – jäljennetään tekstimuodossa. **Lauri Haapasen** artikkeli ”Siteeraus lehtijutuissa” valottaa journalistista prosessia, jossa haastattelupuheesta muokataan kirjallinen esitys. Myös kolmas tämän aihepiiriin artikkeli, Pirkko Nuolijärven ja Liisa Tiittulan ”Puheenomaisuuden rakentaminen kaunokirjallisissa teksteissä”, päästää lukijan kurkistamaan kulissien taakse, nimittäin puheen kirjallisen esittämisen muotoutumiseen kirjailijan ja kääntäjän kirjoitusprosesseissa.

Tänä monimuotoisen ja monimediaisen viestinnän ja vuorovaikutuksen aikana on tärkeää kiinnittää huomiota myös viestinnän olomuotojen siirtymiin. Myös käännöstieteessä tutkitaan paljon multimodaalista ja intermodaalista/intersemioottista kääntämistä. *Puheesta tekstiksi* on oiva aloitus tälle tarkastelulle, jonka soisi kartoittavan yhtä sujuvasti myös muita monimuotoisuuden alueita: viestin tai esityksen muutosta tekstistä puheeksi (esimerkiksi dubbaus ja prima vista -kääntäminen), kuvista tekstiksi ja puheeksi (kuten kuvailutulkkaukset ja kuvailu kirjallisuudessa) tai moniaistiseksi kokemukseksi (moniaistinen kuvailu, jossa käytetään puhetta, viittomia ja kosketusta). Tämän kehityksen myötä myös kääntäjien ja tulkkien ammattikuva monipuolistuu.

Liisa Tiittulan ja Pirkko Nuolijärven toimittama *Puheesta tekstiksi* -kirja on hyödyllinen yleissivistävä tietopaketti kaikille, mutta erityisesti puhutun ja kirjoitetun kielen parissa toimiville se voi antaa uusia ajatuksia kielen eri olomuotojen käyttämahdollisuuksista. Kirja sopii erinomaisesti kääntämisen, tulkkauksen ja viestinnän oppikirjaksi mutta myös muihin ihmistieteisiin ja erityisesti menetelmäopintoihin, sillä kirjan artikkeleissa havainnollistetaan erilaisia tapoja tutkia puhetta, kun kirjoittajat esittävät omia analyysejaan.

Puheen ja kirjoituksen räjähäynty on eittäättä yhtä vanhaa kuin kirjoitus- ja lukutaito (vrt. Rainò ja Laurén, s. 105–106). Puheella on keskeinen merkitys ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Kuten Eero Voutilainen toteaa (s. 163): ”Puheella on keskeinen rooli parlamentaarisessa demokrationaassa. Tätä havainnollistaa jo se, että sanan *parlamentti* taustalla on puhumista merkitsevä latinan kielen verbi *par-labore*”. Ei siis ole yhden-tekevää, millaisia jälkiä puhe jättää.

© Maija Hirvonen

Maija Hirvonen

Kirjoittaja on tutkija Helsingin yliopistossa.

OSALLISTU JÄSENETUKYSELYYN!

Millaisia jäsenetuja tarvitset?
Voit ehdottaa liitolle uusia jäsenetuja,
neuvottelemme ne puolestasi!

Kaikkien jäsenetujatoukokuussa 2017 ehdottaneiden kesken arvotaan laadukasta käännöskirjallisuutta.

Uusia jäsenetuja voit ehdottaa täällä:
www.sktl.fi/jasenyysehdota-uutta-jasenetua/